

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:

Зав. кафедри

к.ю.н., доцент Черних Є.М.

«___» _____ 2021 р.

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ У
СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми 081 Право
Савченко Артура Олеговича
Науковий керівник:
Шелухін Микола Леонідович
д.ю.н., професор
Рецензент: к.ю.н., доцент
доцент кафедри навігації і
управління судном Азовського
морського інституту
Шелухін О. М.

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«___» _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ У СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ	8
1.1 Організаційне забезпечення - як умова реалізації судової влади.	8
1.2 Поняття, сутність та значення апаратів судів у системі правосуддя України.....	18
1.3 Система законодавчого регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України.....	26
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ.....	36
2.1 Правовий статус апарату суду.....	36
2.2 Структура та штатна чисельність апарату суду.....	44
2.3 Зміст та основні напрями діяльності апарату суду.....	52
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ	

**ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ У СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ
УКРАЇНИ.....**

.....69

3.1 Зарубіжний досвід розвитку та діяльності апаратів судів у системі правосуддя: позитивний досвід для України.

.....69

3.2 Удосконалення діяльності апаратів судів у системі правосуддя України в сучасних умовах.....

.....80

Висновки до розділу

3.....92

ВИСНОВКИ.....

.....94

СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ.....100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інститут судової влади в Україні, зокрема, система судів загальної юрисдикції, має складну правову природу, зумовлену, з однієї сторони, проголошеною на конституційному рівні незалежністю та самостійністю судової влади (ст. 124 Конституції України), а з іншої сторони - необхідністю державного організаційно-правового забезпечення організації та діяльності судової системи на всій території України.

Демократичні перетворення та правове реформування країни у 1990-ті роки виявили ряд організаційно-правових проблем становлення системи судів загальної юрисдикції в Україні. Проголошені в Конституції України 1996 року незалежність і самостійність судів вимагали організаційно-правового і матеріально-технічного фундаменту їх діяльності, який, безсумнівно, має підготувати і забезпечити державу. Під організаційним забезпеченням діяльності судів загальної юрисдикції в Україні розуміються заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого характеру, створені задля створення умов повного та незалежного здійснення правосуддя.

У зв'язку з цим реформування судової системи в умовах правової реформи в Україні є найбільш актуальним, оскільки однією з цілей реформи є оптимізація організаційно-управлінських процесів, підвищення якості надання державних послуг громадянам та організаціям, зниження витрат при взаємодії громадян та організацій з органами судової влади України.

Саме підвищення ефективності та результативності державного управління створює умови для успішного функціонування органів державної влади країни, у тому числі, системи судових органів.

До безперечних досягнень проведеної в Україні правової реформи слід віднести створення апаратів судів у системі правосуддя України, які взяли на

себе функції організаційно-правового і матеріально-технічного забезпечення організації та діяльності судів загальної юрисдикції.

Апарат суду прийняв на себе широке коло обов'язків з автоматизації діловодства та організації роботи судів, навчання персоналу, здійснення зовнішніх зв'язків судів загальної юрисдикції з іншими державними органами України.

Ступінь удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції в Україні саме завдяки апаратам суду дозволить говорити про позитивні результати проведеної в країні судової реформи. Цим і обумовлюється високий ступінь актуальності представленого дослідження.

Ступінь наукової розробки теми. Зростання числа наукових публікацій (монографій, книг і статей у спеціалізованих юридичних виданнях) за останнє десятиліття однозначно свідчить про непідробний інтерес дослідників і вчених до правової природи та діяльності апаратів судів у системі правосуддя України. Науково-теоретичну основу дослідження становлять праці провідних фахівців, таких як: В. Авер'янова, Ю. Барабаша, В. Бринцева, М. Вільгушинського, С. Глуценка, В. Гончаренка, Р. Гринюка, В. Долежан, О. Дудченко, В. Журавського, А. Заєць, Р. Кирилюка, В. Ковальчука, М. Козюбри, А. Колодія, В. Копейчикова, М. Костецького, В. Куйбіди, С. Максимова, В. Маляренко, І. Марочкіна, О. Петришина, М. Погорецького, С. Прилуцького, С. Рядова, А. Селіванова, Н. Сібільової, В. Шишкіна, С. Штелика, О. Яновської та ін. На рівні дисертаційних досліджень проблеми організаційно-правового забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції знайшли своє відображення у роботах І.Л. Антипової, С.В. Глуценка, О.І. Корчинського, Л.І. Фесенко, П.Ю. Шпенової та ін.

Тема дослідження належить до маловивчених у сучасній науці. Окремого монографічного дослідження «Правове регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України» досі немає, хоча окремі

елементи їх правового становища та матеріально-технічного постачання висвітлювалися у наукових працях з теорії судової влади.

Метою дослідження є комплексне правове дослідження правового регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України; аналіз організаційно-правових засад діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи та визначення основних напрямів та шляхів удосконалення діяльності апаратів судів у системі правосуддя України.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання:

- охарактеризувати організаційне забезпечення суду як умову реалізації судової влади;
- розглянути поняття, сутність та значення апаратів судів у системі правосуддя України;
- встановити систему законодавчого регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України;
- окреслити організаційну структуру та штатну чисельність апарату суду;
- визначити зміст та основні напрямки діяльності апарату суду;
- окреслити правовий статус апарату суду;
- проаналізувати зарубіжний досвід розвитку та діяльності апаратів судів у системі правосуддя як позитивний досвід для України;
- обґрунтувати головні напрямки удосконалення діяльності апаратів судів у системі правосуддя України в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є організаційні та правові відносини, пов'язані з діяльністю апаратів судів у системі правосуддя України.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи діяльності апаратів судів у системі правосуддя України.

Методи наукового дослідження. Методологічну основу наукового дослідження склали сучасні загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема: аналіз, синтез, системний, історико-юридичний, метод порівняльного правознавства, аналізу документів тощо. Їх застосування у

поєднанні з останніми досягненнями юридичної, філософської, політологічної та соціологічної думки дозволило виявити та проаналізувати особливості правового регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України. Так, за допомогою методу системно-структурного аналізу було здійснено аналіз поняття, сутності та значення апаратів судів у системі правосуддя України. Системний аналіз дозволив охарактеризувати правовий статус апаратів судів у системі правосуддя України; а ситуаційний аналіз дозволив приділити достатню увагу детальному розгляду найбільш важливих проблем правового регулювання організації та діяльності апаратів судів у системі правосуддя України. Для окреслення зарубіжного досвіду розвитку та діяльності апаратів судів у системі правосуддя як позитивного досвіду для України, застосовувався формально-юридичний метод. Системно-функціональний метод застосовувався для обґрунтування головних напрямків удосконалення діяльності апаратів судів у системі правосуддя України в сучасних умовах.

Наукова новизна отриманих результатів. В ході дослідження було встановлено, що під організаційно-правовим забезпеченням діяльності судів в Україні слід розуміти організовану на основі закону і здійснювану апаратом суду систему заходів правового, інформаційного, організаційного, кадрового, фінансового та матеріально-технічного характеру, спрямовану на створення необхідних умов для самостійності та незалежності судів у процесі здійснення ними судочинства на території України.

Обґрунтовано, що організаційний механізм діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи являє собою певний організаційний порядок, заснований на системі щодо стабільних цілей, зв'язків і норм, що регулюють внутрішні та зовнішні, прямі та зворотні організаційні взаємодії та відносини апарату суду у системі правосуддя України.

Доведено, що у змістовному відношенні правова регламентація діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи

включає правове регулювання - використання комплексу спеціальних заходів, засобів і методів, які мають юридичний зміст (норм права, актів реалізації юридичних прав та обов'язків, індивідуальних розпоряджень, правовідносин, що регламентують організаційне забезпечення діяльності судів). Правова регламентація діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи реалізується за допомогою правового механізму - комплексного системно організованого юридичного засобу, об'єктивованого на нормативному рівні, стабільного за складом, необхідного та достатнього для досягнення поставленої мети, що визначає специфіку структури та змісту організаційного забезпечення діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері – положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути основою для подальшого вивчення перспектив розвитку законодавства України, що регламентує діяльність апаратів судів у системі правосуддя України в сучасних умовах; а також у навчальному процесі при вивченні курсу «Судові та правоохоронні органи України», «Кримінальне право України» та інших курсів у навчальному процесі юридичних навчальних закладів.

Апробація дослідження. Основні положення, результати дослідження, висновки і рекомендації були представлені в рамках Круглого столу «Теоретико-практичні проблеми розвитку національного права України в умовах євроінтеграції» (Маріупольський державний університет, 01 грудня 2021 р., С. 29-32).

Структура дослідження визначена метою і завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (73 найменувань). Обсяг основної частини роботи становить 99 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ У СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ

1.1 Організаційне забезпечення - як умова реалізації судової влади

Система судових органів забезпечує непорушність основ конституційного ладу, захищає верховенство права, гарантує єдність економічного простору, права власності та немайнових прав громадян і юридичних осіб, гарантує свободу господарської діяльності. З кінця ХХ століття особливе значення у забезпеченні діяльності цієї системи починає набувати новий створений орган, діяльність якого має сприяти підвищенню у суспільстві авторитету судової влади.

Історія організаційного забезпечення діяльності судів України відображає всі складнощі судової реформи, як у сучасній Україні, і у період становлення її державного ладу. Ухвалена Конституція України у 1996 році проголосила принципи поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, органи кожної влади є самостійними [1]. Цим конституційним принципом судовій системі було надано незалежність судової влади, а також було закріплено гарантії достатньої фінансової забезпеченості судової системи, встановивши, що фінансування судів провадиться тільки з державного бюджету і має забезпечувати можливість повного та незалежного здійснення правосуддя відповідно до законодавства України.

Судова система - це інститут, який діє як остаточний арбітр у застосуванні норм права, забезпечуючи їх ефективність та здійсненість у правовій системі. Більшість цивільних справ, які розглядаються у суді це справи між приватними особами. Тому судова система відіграє особливу роль при захисті основних прав людини, і саме судова система повинна гарантувати, що норми права слугуватимуть своєю основною суспільною

метою – захист прав та інтересів особистості. У зв'язку з цим найважливішим чинником, що впливає на належне відправлення правосуддя, є інститут незалежності судової системи.

Організаційне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності суддів, що відповідає стандартам сучасної правової держави і сприяє ефективному функціонуванню судової системи, є найважливішою гарантією статусу суддів та якісного здійснення правосуддя.

З моменту ухвалення Закону України «Про судоустрій та статус суддів» у 2016 році та до теперішнього часу, питання про організаційне забезпечення судової діяльності є актуальним і одним з основних обговорюваних питань судової реформи [2]. Важливу роль у створенні ефективної судової системи та реалізації судової реформи грають як удосконалення законодавства з одного боку, так і матеріальні джерела та ефективне управління ними з іншого. І саме принципово нова система організаційного забезпечення діяльності судів, які, по суті, призначення створювати умови для нормального функціонування судової влади може використовувати цей резерв. Іншими словами, робота на самостійність та незалежність правосуддя - сенс забезпечувальної діяльності судів.

Так, наприклад, за даними судової статистики упродовж 2020 року до місцевих та апеляційних судів надійшло на розгляд майже 3675,9 тис. справ і матеріалів, що на 6,7 відсотків менше ніж попереднього 2019 року. Як і в попередні роки, у структурі надходження справ до судів першої інстанції переважають справи та матеріали кримінального та цивільного судочинства. У порядку апеляційного провадження надійшло більше справ адміністративного та цивільного судочинства. Кількість суддів, які в 2020 році здійснювали правосуддя, становить - 70,9 відсотків. Упродовж року Вища рада правосуддя внесла подання про призначення більше півтисячі суддів. У той же час, за цей період багато суддів звільнилося. Кадровий дефіцит сприяє збільшенню навантаження на суддів, які мають повноваження, негативно впливає на оперативність та якість розгляду справ,

зростає кількість невіршених судових справ [3]. Ці дані, як слідство свідчать про велике навантаження на суди, але водночас це говорить про зростання довіри до органів судової влади, про доступність, ефективності судового захисту. Тому в цих умовах правильно організоване забезпечення діяльності судів набуває особливо важливої ролі. Український законодавець, відмовившись від моделі судового управління, сформулював ідею організаційного забезпечення діяльності судів.

Термін «судове управління» має вікову історію, він був відомий законодавству вже у 20-ті роки минулого століття, вказуючись у низці актів для характеристики компетенції окремих ланок судової системи та органів юстиції. У цей час під судовим управлінням розумілася форма політичної та державної організації, виступає найважливішим інструментом держави щодо реалізації його цілей та завдань у сфері судової діяльності [4]. Цей термін згодом широко використовувався в законодавстві РРФСР та СРСР 20-ті – 50-ті роки минулого століття, а наприкінці 80-х років був на нетривалий час витиснено поняттям «організаційне забезпечення діяльності судів».

Таким чином, можна говорити про існування таких точок зору на співвідношення понять «судове управління» та «забезпечення діяльності судів»: згідно з однією точкою зору дані термінологічні одиниці мали однаковий зміст, тому вважалися тотожними та рівнозначними. Інші дослідники дотримуються іншого погляду, та розглядали поняття «організаційне забезпечення судів» як вужче, і на відміну від поняття «судове управління» до його змісту не входить діяльність відповідних державних органів з видання нормативно-правових актів, що регламентують питання організації діяльності судової системи.

В даний час під судовим управлінням розуміється адміністративне та організаційне керівництво судами, а також контроль за їх діяльністю шляхом звітності та проведення спільних перевірок діяльність судових органів. Поняття охоплює різноманітну діяльність органів державного управління, що

виходить за рамки організаційного керівництва, до його змісту включається також і вирішення організаційних питань.

У сучасній Україні інститут судового управління активно виконує покладені законом функції, зокрема здійснюючи вплив на всі процеси, що відбуваються всередині судової влади.

Управління судами та суддівськими спільнотами (в особі екзаменаційних комісій з прийому кваліфікаційних іспитів у кандидатів на посади суддів), має сприяти підвищенню незалежності та неупередженості судочинства. Судове управління не повинно використовуватися для впливу на зміст та процедури винесення судового рішення. Процедури, пов'язані із судовим управлінням, мають бути прозорі.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» не формулює поняття організаційного забезпечення судів, перераховуючи лише компетентних суб'єктів, та встановлює заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та іншого характеру, спрямованих на створення умов для повного та незалежного здійснення правосуддя (ст. 155).

Проте в даний час практика функціонування судової системи України показує, що зведення організаційного забезпечення до виконання вищезгаданих заходів суттєво звужує подання тих питань, вирішення яких покладається на структури, які відповідають за створення умов для незалежного та повного здійснення правосуддя. Якщо розглядати організаційне забезпечення діяльності судів з погляду державного органу влади, то це поняття є ширшим. Воно буде включати в себе такі елементи: забезпечення судочинства у даній конкретній судовій інстанції (діловодство та підготовка справ до судовому розгляду); забезпечення грошового утримання та заходів соціально-правового захисту суддів, державних службовців та інших працівників апарату суду; забезпечення довідково-аналітичної роботи (аналіз статистичних даних, довідкові роботи з чинного законодавству, підтримка нормативно-правової бази актуалізованому стані);

організація розгляду скарг та заяв та забезпечення взаємодії суду зі ЗМІ тощо [5, с. 37].

Відповідно за характером ресурсів, що надаються види забезпечення: матеріально-технічне, фінансове, соціально-правове і т. д. Тобто законодавець обмежується лише перерахуванням заходів, що входять до складу організаційного забезпечення, не вказуючи суттєві ознаки даного явища. Однак, організаційне забезпечення діяльності судів - є однією з основних функцій (напрямів) діяльності апарату суду, від якої чималою мірою і залежить функціонування суду [6, с. 49]. Апарат суду здійснює заходів щодо створення умов, необхідних для судової діяльності, її кадрового, організаційного та ресурсного забезпечення.

У науковій літературі поняття «організаційне забезпечення судів» часто розуміється і зводиться до діяльності Державної судової адміністрації. При цьому дослідники забувають, що найважливіші організаційні функції лежать на голові суду, апараті суду, тощо.

Правовідносини, що становлять зміст організаційного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, логічно було б класифікувати за суб'єктами здійснення даної діяльності, у зв'язку з чим можна умовно виділити три їхні групи:

1) Першу складають відносини, загальне керівництво якими здійснюють голова суду та його заступники. До цієї групи належать правовідносини, пов'язані з діяльністю апарату суду, інших колегіальних органів (розподіл повноважень, функціонування апарату суду, інформаційне забезпечення і т. д.).

2) Другу групу утворюють правовідносини, що здійснюються спеціалізованими органами щодо судів загальної юрисдикції (Департамент аналітичної та правової роботи при Верховному Суді України, органи, що забезпечують діяльність суддів).

3) У третю групу можна включити правовідносини внутрішнього самоврядування системи судів загальної юрисдикції, оскільки органи

суддівського самоврядування мають повноваження організаційно-управлінського характеру, які мають значення для організації діяльності системи судів загальної юрисдикції (рада суддів України, наприклад, скликає всеукраїнський з'їзд суддів, дає згоду на призначення на посаду, звільнення з посади керівника Департаменту аналітичної та правової роботи при Верховному Суді України і т. д.).

Розглянемо завдання апарату суду, які пов'язані з організаційно-управлінською діяльністю апарату суду, та на які покладаються повноваження з організаційного, матеріально-технічного, інформаційного, документаційного, фінансового забезпечення судів.

Отже, до складу організаційного забезпечення входить здійснення наступних завдань:

- 1) розробка та внесення до відповідних органів державної влади пропозицій з питань організації судів;
- 2) розробка та внесення пропозицій з питань збільшення або скорочення штатної чисельності суддів;
- 3) підбір кандидатів у судді та перевірка їх професійних, ділових та моральних якостей;
- 4) забезпечення діяльності екзаменаційних комісій, які перевіряють рівень правових знань у кандидатів на суддівські посади;
- 5) дача висновків про придатність чи непридатність кандидатів у судді;
- 6) організація виборів (призначення) народних засідателів, складання та поновлення списків присяжних засідателів, відбору арбітражних засідателів; контроль за законністю обрання, призначення чи відбору таких засідателів;
- 7) організація регулярного підвищення кваліфікації суддів та інших судових працівників;
- 8) надання висновків та подання необхідної інформації з усіх питань, що розглядаються кваліфікаційними колегіями щодо суддів;

- 9) матеріально-технічне забезпечення судів та створення належних умов для їх діяльності;
- 10) сприяння судам у здійсненні заходів щодо реального виконання прийнятих ними рішень;
- 11) організація та ведення судової статистики;
- 12) оснащення судів правової інформацією, необхідної для здійснення правосуддя та іншої судової діяльності;
- 13) вивчення діяльності судів у масштабах окремих регіонів або в цілому по країні, її конкретних напрямів, розробка та внесення пропозицій щодо її розвитку та вдосконалення;
- 14) розробка міжнародних договорів про правову допомогу, сприяння судам у виконанні цих договорів;
- 15) організація наукових досліджень з правових проблем, у тому числі з проблем організації та діяльності судів, їх вдосконалення;
- 16) вивчення зарубіжного досвіду у цій сфері та вироблення пропозицій щодо використання його раціональних проявів у вітчизняній законодавчій та правозастосовній практиці, у тому числі судовій.

Виконання названих та деяких інших завдань, що охоплюються функцією організаційного забезпечення діяльності судів, відповідно до недвозначних вимог закону в жодному разі не повинно здійснюватися на шкоду принципу самостійності судів, незалежності та підпорядкування лише закону суддів та представників народу, які беруть участь у відправленні правосуддя.

Суть цієї функції полягає у всілякому сприянні судам у належному здійсненні ними своїх повноважень, якими вони наділені як органи судової влади, особливо повноважень щодо відправлення правосуддя. Її реалізація несумісна зі спробами підміняти суди, замінювати їх чи командувати ними, підпорядковувати якимось державним органам законодавчої (представницької) чи виконавчої влади, органам місцевого самоврядування,

комерційним структурам, ставити в залежність від довільного розсуду чи примх тих чи інших посадових осіб, навіть найвищих.

Вона несумісна з безмежним диктатом у сфері правосуддя, також будь-яких судових інстанцій, включаючи найвищих, а також керівників цих інстанцій. Вищі судові інстанції вправі перевіряти законність і обґрунтованість вироків та інших рішень судів, які розбирають цивільні та кримінальні відносини, наприклад, у першій інстанції. Однак робити це вони можуть лише в межах, які встановлені законом. Наприклад, вищестоящий суд, скасовуючи вирок і спрямовуючи справу новий розгляд до нижчестоящий суд, немає права приписати йому, яку міру покарання він має визначити після повторного розгляду справи і визнання знову підсудного винним у скоєнні злочину. Якщо таке розпорядження все ж таки буде дано, то воно не повинно виконуватися.

Сучасне розуміння сутності організаційного забезпечення діяльності судів та того, які органи повинні займатися ним, - результат багаторічної еволюції, неодноразових спроб та помилок. По суті організаційне забезпечення діяльності судів - це здійснення заходів кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого характеру, спрямованих на створення умов для повного та незалежного здійснення правосуддя.

Основні напрямки організаційного забезпечення діяльності судів:

1. кадрове забезпечення;
2. організаційне забезпечення;
3. ресурсне забезпечення.

Окремо стоїть проблема організації роботи з кадровим резервом суддівського корпусу та апарату суду. Апарат суду, особливо така категорія як помічники суддів – одне з основних джерел більш-менш підготовленого кадрового ресурсу для подальшого підбору резерву кандидатів у судді. Прийом на роботу в апарат суду – прерогатива голови суду. Прогнозуючи можливу подальшу перспективу належного зростання в апараті суду його працівників, вже лунають голоси про необхідність підходу до підбору,

наприклад, помічників суддів за тими самими критеріями, що й до кандидатів у судді.

Безсумнівно, з погляду затвердження судової системи як самостійної та незалежної гілки державної влади, забезпечує реальний захист права і свободи людини і громадянина конституційних рамках правового та економічного простору України, в організаційному забезпеченні діяльності судів особливе значення має організація управління фінансовими, матеріально-технічними, та іншими ресурсами, що виділяються на відповідний сегмент судової влади відповідно до федерального закону про державний бюджет.

Управління цими ресурсами одна із найважливіших умов забезпечення незалежності та самостійності судової влади.

Очевидно, що саме собою виділення відповідних матеріальних ресурсів для забезпечення судів не може гарантувати повну незалежність судової діяльності. Визначальним фактором є не лише фактор достатності матеріального забезпечення, а й механізми розподілу виділених ресурсів, тобто створення організаційно-правового регулювання, заснованого на певних об'єктивних критеріях оцінки обсягу ресурсів, необхідних кожного органу судової влади з урахуванням його реального стану, а також створення системи управління цими ресурсами, яка виключила б можливість надання тиску на суд як орган правосуддя.

Щодо судової системи можна говорити про те, що система управління може включати в себе, перш за все: апарат управління (департамент, ради суддів, управління, спеціально створювані організації), механізм управління (нормативні та ненормативні акти), процес управління, засоби, що забезпечують процес управління, шляхи вдосконалення управління (програми, плани розвитку).

На сьогоднішній день у науковій літературі поняття «судове управління» та «організаційне забезпечення діяльності судів» розглядаються окремо один від одного. При судовому управлінні як суб'єкт управління

виступає суддя, а в управлінні забезпеченням судів – це державний службовець.

Розглядаючи взаємозв'язок судових органів та органів, що забезпечують здійснення правосуддя, можна припустити, що відносини між судом та створюваними ними апаратами суду схожі з корпоративними, що можна заключити з наступного. Обов'язок здійснення заходів із забезпечення діяльності органів судової влади насамперед покладено на апарат суду. Так, відповідно організаційним забезпеченням діяльності судів займаються:

- Апарат Конституційного Суду України;
- Апарат Верховного Суду України;
- Апарат вищого спеціалізованого суду;
- Апарат апеляційного суду;
- Апарат місцевого суду.

Суть організаційного забезпечення діяльності судів полягає у всілякому сприянні судам у належному здійсненні ними своїх повноважень, якими вони наділені як органи судової влади, особливо повноважень щодо відправлення правосуддя. Її реалізація несумісна зі спробами підмінити суди, замінювати їх чи командувати ними, підпорядковувати якимось державним органам законодавчої (представницької) чи виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, комерційним структурам, ставити в залежність від довільного розсуду, амбіцій чи просто капризів тих чи інших осіб, навіть найвищих [7, с. 42].

Таким чином, інститут «організаційного забезпечення суду» є невід'ємною частиною судової системи, що дозволяє виключно у рамках закону вибудовувати та реалізовувати функції судової влади. Підводячи підсумок, важливо сказати, що в даний час поняття «судове управління» та «організаційне забезпечення діяльності судів» слід чітко розмежовувати. Відмінність першого полягає в тому, що судове управління – це галузь державного управління, у межах якої здійснюється вирішення організаційно-адміністративних питань, що стосуються побудови та функціонування

судових органів. Вочевидь, що під «судовими органами» у такому разі слід мати на увазі лише органи влади, у компетенції яких основною функцією є відправлення правосуддя. Повне та незалежне його здійснення створюється за допомогою заходів різного характеру, під якими мається на увазі організаційне забезпечення діяльності судів.

1.2 Поняття, сутність та значення апаратів судів у системі правосуддя України

У юридичній літературі, окремим аспектам діяльності апаратів судів загальної юрисдикції присвячували свої роботи О.А. Калашник, Р.І. Кирилюк, М.І. Логвиненко, В.Ю. Мащук, Л.М. Москович, І.В. Назаров, Л.М. Ніколенко, С.Ю. Обрусна, І.Г. Побірченко, А.Р. Решетнік, А.В. Терновенко та інші, однак, слід зазначити, що комплексних досліджень щодо визначення сутності апарату суду, встановлення його правової природи й досі не було проведено, що в свою чергу підкреслює актуальність зазначеного питання.

У зв'язку з відсутністю у вітчизняній юридичній науці фундаментальних праць, повністю або частково присвячених дослідженню терміну «апарат суду», його трактування залишається недостатньо визначеним та потребує уточнення. Проте перш ніж вести мову про апарат суду, необхідно проаналізувати значення однорідних понять, таких як «апарат держави», «апарат органу державної влади», «апарат суду», а потім, звернувшись до існуючих у юридичній науці підходів до законодавства, сформулювати потрібне визначення.

Слово «апарат» походить від латинського «apparatus», що означає «сукупність працівників будь-якої організації, установи» [8, с. 62]. В теорії держави і права відсутня єдність підходів до розуміння державного апарату. Так, В.А. Четвернін, розглядаючи апарат як «сукупність управлінських посад чи органів управління організацією, справами організації» або як «сукупність

осіб, заміщають ці посади (сукупність посадових осіб), та осіб, підпорядкованих посадовим особам, які допомагають посадовим особам, які забезпечують виконання функцій посадових осіб», робить висновок, що апарат держави – це «ієрархічна організація, яка здійснює державну владу» [9, с. 565]. А.Б. Венгеров вважає, що «апарат держави – це система державних органів, взаємопов'язаних загальними принципами, єдністю кінцевої мети і взаємодією, наділених владними повноваженнями, а також які мають матеріально-технічні можливості для здійснення своїх функцій» [10, с. 95]. Під апаратом держави також розуміють «систему органів держави, за допомогою яких здійснюється державна влада, виконуються основні функції, що стоять перед державою на різних етапах його розвитку мети та завдання» [11, с. 113].

Деякі дослідники дотримуються точки зору, згідно з якою апарат держави – це складова частина механізму держави, що є сукупністю державних органів, наділених владними повноваженнями для реалізації державної влади [12, с. 70; 13, с. 94; 14, с. 16]. Крім державного апарату у механізм держави теоретики права включають інші структурні компоненти, такі як державні установи, державні підприємства, державні організації, державні службовці та організаційні, фінансові засоби, необхідні для забезпечення діяльності апарату держави [10, с. 52; 15, с. 201].

Механізм держави іноді ототожнюється з його апаратом. Так, Т.В. Кашаніна пише, що «державний апарат (механізм держави) – це ієрархічна система державних органів, які здійснюють практичну роботу з реалізації функцій держави [8, с. 37].

У зв'язку з тим, що основні структурні компоненти апарату держави авторами називаються по-різному: «орган держави, за допомогою якого здійснюється державна влада», «орган державної влади» або «державний орган», – виникає питання про їхнє співвідношенні [16, с. 19-20]. Для вирішення спірної ситуації необхідно звернутися до позиції Конституційного Суду України [17], відповідно до якої слід розрізняти органи державної

влади та державні органи, які не мають статусу органів державної влади. І ті й інші охоплюються загальним поняттям «орган держави».

Легітимне визначення поняття «апарат» відносно конкретних державних структур міститься в різних законодавчих актах. Наприклад, у Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» апарат міністерства визначається як організаційно поєднана сукупність структурних підрозділів і посад, що забезпечують діяльність міністра, а також виконання покладених на міністерство завдань [18]. Поняття апарату державного органу містилося також у наказі Головного управління державної служби України від 01.09.1999 р. № 65 «Про Довідник типових професійних характеристик посад державних службовців», який уже втратив чинність. У ньому зазначалося, що апарат державного органу – це сукупність працівників державного органу, які складають його штат [19].

Аналізуючи поняття «апарат державного органу» та застосовуючи його стосовно суду як державного органу, А.В. Терновенко доходить висновку, що за своєю природою й особливістю покладених на суд функцій поняття «апарат суду» та «персонал суду» є тотожними [20, с. 164]. Із таким висновком слід погодитись, оскільки штатну структуру будь-якого суду складають суддівський корпус і персонал суду. У свою чергу наказом Державної судової адміністрації «Про затвердження Типового положення про службу персоналу місцевого, апеляційного суду» персоналом визнаються працівники апарату суду (державні службовці, службовці, робітники) [21].

Можливо визначити апарат держави як засновану на єдиних принципах організації систему органів державної влади та державних органів, які не мають статус органів державної влади, за допомогою яких реалізуються функції держави і досягаються ті цілі, що стоять перед нею.

Незалежно від того, як широко в юридичній літературі розуміється апарат держави, її первинним елементом, структурно відокремленою ланкою виступає орган державної влади, що створюється державою з метою здійснення суворо визначеного виду державної діяльності, для чого

наділяється відповідною компетенцією та державно-владними повноваженнями.

У теорії держави і права розкриттю терміну апарат органу державної влади не приділяється достатньої уваги та, як правило, розглядається сутність самого органу державної влади, а не його апарату. Для з'ясування значення даного поняття надається можливим звернутися до визначення апарату організації, що має місце в літературі.

В.А. Четвернин пише, що «апарат організації – це теж організація, чи організація у вузькому значенні, керуюча організація більш широкої ієрархічної організації – це організація, керуюча загальними справами ширшого об'єднання людей, ніж ті, хто служить в апараті» [9, с. 565]. У наведеному трактуванні розуміння терміну залежить від того, наскільки численна за складом і складна організаційно дана структура.

Апарат органу державної влади також можна розуміти у кількох значеннях:

по-перше, як державний орган, утворений для забезпечення діяльності відповідного органу державної влади (наприклад, Апарат Уряду України, апарати виконавчих органів влади);

по-друге, як структурний підрозділ даного органу, скріплений єдиною ціллю, заради досягнення яких утворено (наприклад, апарат Ради національної безпеки і оборони України);

по-третє, як сукупність працівників відповідного органу (наприклад, апарат Рахункової Палати України).

У структурі судів судової системи України як органів державної влади, основна функція яких полягає у відправленні правосуддя, також є апарати.

Вперше термін «апарат суду» законодавець вжив у ст. 78 Закону РРФСР від 8 липня 1981 р. «Про судоустрій РРФСР», встановивши, що «з метою забезпечення роботи судів щодо здійснення правосуддя, узагальнення судової практики та іншої діяльності в судах діють апарати судів».

Стаття 155 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» дає загальне визначення апарату суду, закріпивши, що він здійснює забезпечення роботи суду та підпорядковується голові відповідного суду. Працівники апарату суду є державними службовцями, їм надаються класні чини та інші спеціальні звання.

Ст. 11 Закону України «Про Конституційний Суд України» містить норму про апарат Конституційного Суду України, яка встановлює лише загальний вигляд щодо забезпечення діяльності Конституційного Суду України [22].

Щодо Верховного Суду України, то ст. 156 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» встановлюється порядок визначення структури та штатної чисельності апарату суду та регламентується статус його працівників.

Щодо місцевих судів, то ст.155 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» більш детально визначає структуру апарату та конкретизує напрямки його діяльності.

Загалом визначення сутності апарату Конституційного Суду України так само, як і апарату суду загальної юрисдикції, зводиться до позначення його функції – забезпечення судової діяльності, та включення до його складу працівників.

Отже, проведений аналіз нормативно-правової бази показав, що легітимне поняття «апарат суду» в законодавстві України відсутнє. Тому для з'ясування правової природи, змісту та суті слід проаналізувати наукову юридичну літературу. Так В.Ю.Мащук під апаратом суду розуміє самостійну структурну складову частину судового органу, яка створена згідно із законом та представляє собою організаційну сукупність підрозділів (управлінь, відділів, посад), працівниками яких є державні службовці, наділені виконавчо-розпорядчими повноваженнями для забезпечення необхідних матеріально-технічних, фінансових, кадрових, інформаційних та організаційно-технічних умов належного функціонування відповідного суду

[23, с. 182]. Слід погодитись з наведеним визначенням апарату суду, однак слід доповнити це поняття і вказати на те, що до штату структури апарату суду можуть входити не тільки державні службовці, а й працівники, на яких покладена функція з обслуговування [24]. Це працівники, які виконують функцію обслуговування, на яких покладено роботу, пов'язану з комплексом обслуговування і ремонтом будинків, реставраційними та будівельно-монтажними роботами, документальним забезпеченням і діловодством (крім працівників, які опрацьовують документи з обмеженим доступом), комп'ютерним забезпеченням та впровадженням інформаційних технологій [25] тощо. О.А. Калашник під апаратом місцевого загального суду розуміє об'єднання осіб, які працюють у місцевому загальному суді та виконують завдання, спрямовані на створення умов для здійснення судочинства, а також на функціонування місцевого загального суду як органу судової влади [26, с. 15]

Організація та діяльність апарату місцевого суду як суду загальної юрисдикції регулювалася нормами Закону «Про судоустрій і статус суддів» який встановлює, що організаційне забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції щодо здійснення правосуддя здійснює апарат цього суду.

Ст. 155 Закону регламентує новий підхід до складу апарату суду загальної юрисдикції, відповідно, і апарату суду. Крім державних службовців, що заміщають посади державної служби, до нього включаються працівники, які заміщають посади, що не є посадами державної служби. При цьому наголошується, що права та обов'язки останніх встановлюються трудовим законодавством [27].

У зв'язку з вищевикладеним, структуру апарату суду можна розглядати, як мінімум, у двох значеннях:

- у вузькому значенні – як сукупність державних службовців, які забезпечують забезпечення діяльності суду;
- у широкому розумінні – як сукупність державних службовців, що заміщають посади державної служби, що забезпечують забезпечення роботи

суду, та працівників, які заміщають посади, що не є посадами державної служби.

Звісно ж, що структуру апарату суду слід подати як сукупність державних службовців, оскільки саме їм характерне здійснення посадових повноважень у тісній взаємодії одним з одним. Єдині цілі та завдання, стоять перед державними службовцями та загальні принципи організації та діяльності апарату суду гарантують постійне та безперервне виконання функції апарату суду щодо забезпечення судової діяльності.

Принципи організації та діяльності апарату суду – це основні та керівні ідеї, якими повинні керуватися працівники апарату суду у процесі своєї професійної діяльності. Вони визначають правовий зміст, практичну організацію та реальне функціонування апарату суду, характер взаємовідносин його працівників. Принципи організації та діяльності апарату суду знаходять свій відбиток у Конституції України, законі «Про судоустрій та статус суддів», «Про державну службу» та інших нормативних правових актах.

Отже, говорячи про роль апарату судів в організації діяльності судів необхідно приділити належну увагу Закону України «Про судоустрій та статус судів України», Закони України «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами України.

У своїй діяльності апарат суду керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Уряду України, іншими нормативними правовими актами України, наказами та розпорядженнями Верховного суду України, Державної судової адміністрації, а також необхідно відзначити, що керівництво діяльністю апарату здійснюється головою відповідного суду України.

Потрібно зазначити, що апарат суду загальної юрисдикції виконує функції, створені задля організаційного забезпечення діяльності відповідного суду загальної юрисдикції з відправлення правосуддя.

Основним завданням апарату суду є документаційне, інформаційне, аналітичне та правове забезпечення діяльності судді.

Апарат суду здійснює такі функції:

- 1) приймає та видає (направляє) судові справи та документи;
- 2) засвідчує копії судових документів;
- 3) здійснює вручення документів, повідомлень та викликів;
- 4) контролює сплату мита та зборів;
- 5) здійснює організаційно-підготовчі дії згідно з призначенням справ до слухання;
- 6) забезпечує ведення протоколів судових засідань;
- 7) веде облік руху справ та строків їх проходження в суді;
- 8) забезпечує звернення до виконання судових рішень;
- 9) здійснює зберігання справ та документів;
- 10) бере участь у узагальненні даних судової практики, веде судову статистику, інформаційно-довідкову роботу за законодавством України та іншу роботу;
- 11) здійснює прийом громадян;
- 12) веде роботу щодо забезпечення доступу до інформації про діяльність судді, у тому числі розміщення на офіційному сайті судової дільниці в мережі Інтернет інформації про справи, що перебувають у судовій дільниці, та текстів судових актів, винесених суддею, забезпечення повноти та достовірності цієї інформації;
- 13) веде облік судових доручень, що надійшли з інших судів, контролю над термінами їх виконання;
- 14) веде прийом, облік, організацію зберігання речових доказів, виконання судових ухвал у частині вирішення питань про речові докази;
- 15) веде первинний статистичний облік та формування статистичної звітності про роботу судді, готує аналітичні довідки та матеріали;
- 16) веде архівне діловодство, видачу судових справ, що знаходяться в архіві, та копій документів з них;

17) бере участь у здійсненні роботи з матеріально-технічного забезпечення діяльності судової дільниці;

18) забезпечує дбайливе ставлення до державного майна, зокрема наданого виконання посадових обов'язків.

Працівники апарату суду у межах своєї компетенції:

1) забезпечують виконання доручень судді;

2) запитують в установленому порядку за вказівкою судді у державних та інших органів, організацій та посадових осіб інформацію та матеріали з питань, що належать до компетенції апарату суду;

3) використовують у службових цілях матеріально-технічні засоби, призначені для забезпечення діяльності суду, довідково-правові бази даних, ресурси інформаційно-телекомунікаційної мережі Інтернет;

4) вносять пропозиції щодо розробки правових актів з питань поліпшення діяльності апарату суду та її вдосконалення.

Як бачимо, роль апарату пов'язана з підвищенням ефективності роботи з організаційного забезпечення діяльності судів України, а також визначає загальні принципи організації та напрямки діяльності апарату суду.

Таким чином, термін «апарат суду» можна визначити як сукупність працівників суду – державних службовців, які здійснюють свої повноваження на основі загальних принципів організації та функціонування суду в цілях забезпечення його діяльності.

1.3 Система законодавчого регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України

Правове регулювання діяльності апаратів суду здійснюється рядом нормативних правових актів, що послідовно розроблялися і приймалися протягом досить тривалого періоду становлення та розвитку судової влади та судової системи України.

Як і будь-яка професійна діяльність, що має публічний характер, ефективна робота апарату судів була б немислима без чіткої правової регламентації.

Знання системи правових актів, що регулюють правовідносини, пов'язані з проходженням державної служби в судах, дозволяє працівникам апарату судів ясно розуміти які стоять перед ними завдання та знаходити правильні шляхи їх вирішення. Крім того, уявлення про правові основи діяльності апарату суду сприяє професійному зростанню працівників судів, а також глибокому усвідомленню ними своїх прав та обов'язків як у суто професійному, так і у соціальному аспектах.

Слід зазначити, що в даний час в результаті адміністративної та судової реформи, що проводиться, в Україні в основному завершено формування правової основи, що регламентує діяльність апаратів судів як складової частини державної машини. З прийняттям фундаментальних законодавчих та спеціальних підзаконних правових актів, що регулюють правовідносини в системі державної служби в Україні, можна впевнено констатувати, що робота в апаратах судів є складовою державної служби. Відповідно, на працівників апарату судів повною мірою поширюються загальні положення законодавства про державну службу. Разом з тим, чинне законодавство містить спеціальні положення, що відносяться виключно до діяльності апарату судів.

Ця система правових актів характеризується побудовою у суворому ієрархічному порядку та регламентацією всієї сукупності правовідносин, у які вступають громадяни при наділенні їх повноваженнями працівників апарату суду, здійсненні відповідних функцій, звільнення з державної служби та реалізації соціальних гарантій після припинення роботи в апаратах судів.

Правова основа діяльності апаратів судів загальної юрисдикції - це система законодавчих та підзаконних правових актів, що регулюють правовідносини, пов'язані із здійсненням громадянами України професійної

діяльності, спрямованої на забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції.

Вершиною правової основи діяльності апарату судів є принципи та ідеї Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод, які відповідно до ст. 9 Конституції України, загальновизнані принципи та норми міжнародного права та міжнародні договори України є складовою її правової системи, якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені законом, застосовуються правила міжнародного договору», входять у правову систему нашої країни мають пріоритет перед національним законодавством у разі розбіжності норм, що регламентують однорідні суспільні відносини.

Нормативно-правові акти, що становлять правову основу діяльності апаратів судів, яка призначена для того, що працівники апаратів судів могли орієнтуватися в нормативній базі з різних напрямків своєї діяльності.

Один із значних заходів щодо зміцнення незалежності судової влади, упорядкування організаційного, кадрового та ресурсного забезпечення судів загальної юрисдикції та органів суддівського співтовариства - це створення апарату суду.

Організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, тобто проведення заходів кадрового, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та інформаційного характеру, спрямованих на створення необхідних умов для нормального функціонування повного та незалежного здійснення правосуддя, вважається невід'ємною частиною судової влади.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів України» встановив, що організаційне забезпечення діяльності судів повинно забезпечуватися апаратом суду, а його структура, повноваження та порядок діяльності встановлюються законодавством України.

Створення окремої структури – апарату суду, спеціального для організаційного забезпечення діяльності судів, диктувалося такими обставинами:

- організацію, веденням та супроводом загального документообігу та судового діловодства в суді;

- організацією та технічним забезпеченням судочинства у цивільних, кримінальних справах, справах про адміністративні правопорушення та інші матеріали, а також щодо здійснення організаційно-підготовчих дій у зв'язку з призначенням справ до слухання та безпосереднього проведення судових засідань; видачою документів, посвідчень копій документів, вручення документів, повідомлення та виклик сторін; контролем сплати державного мита; забезпеченням ведення протоколу судового засідання; веденням обліку руху справ та строків їх проходження в суді, забезпечення звернення до виконання судових рішень тощо;

- організацією та веденням архівного діловодства та здійснення зберігання справ та інших матеріалів;

- організацією та веденням роботи щодо інформаційного забезпечення діяльності суду, а саме внесення належної інформації відомостей до баз даних правосуддя;

- організацією та супроводом кадрової діяльності;

- здійсненням прийому громадян та документів;

- організацією взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації.

Відповідно до ст. 155 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»:

1. Апарат суду здійснює забезпечення роботи суду та підпорядковується голові відповідного суду.

2. Працівники апарату суду є державними службовцями.

Державна служба в апаратах судів - професійна діяльність громадян України, які займають певні посади державної служби, спрямована на

забезпечення виконання повноважень суддів. Відповідно, всі питання проходження служби в апаратах судів регулюються законодавством про державну службу.

Нормативно-правове регулювання у сфері організаційного забезпечення діяльності судів є сукупністю правових норм, що регулюють певний сегмент суспільних відносин на правовому полі зміцнення самостійності судів, незалежності суддів.

Всі ці акти формують правову інфраструктуру апарату суду – організаційного органу судової влади – та створюють належні умови для його ефективного функціонування.

Адміністративно-правовий статус апарату суду - організаційний орган судової влади - складається з сукупності норм, що закріплюють його становище, і включає:

- правові норми, що регулюють порядок його формування, склад та строк повноваження;
- правові норми, що встановлюють повноваження та компетенцію;
- правові норми, що регулюють порядок діяльності та його взаємини з іншими судовими підрозділами та відділами.

Загальними рисами правового становища апарату суду є:

- підзаконний характер діяльності;
- підзвітність та підконтрольність;
- оперативна самостійність у системі правосуддя не більше компетенції.

Як зазначалося, діяльність апарату суду полягає в законах, указах Президента України, постановах Уряду. Саме нормативно-правове регулювання діяльності апарату суду дозволяє чітко координувати його роботу, забезпечувати основні напрямки діяльності та у повному обсязі здійснювати його повноваження як організаційної ланки судової влади.

Відповідно до ст. 155 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» забезпечення діяльності судів здійснюється апаратом суду, у цій же статті регламентуються засади його діяльності.

Також цим законом встановлюється визначені цілі, переслідувані створенням апарату суду, основні завдання та функції цієї ланки судової системи.

Правова форма управлінської діяльності апарату суду - це зовнішнє вираження практичної реалізації функцій та методів управління, самого керуючого впливу, конкретних дій, що здійснюються у процесі адміністративної діяльності.

Неправові форми управлінської діяльності апарату суду включають [28]:

1) організаційні дії чи заходи:

- проведення нарад;
- поширення досвіду;
- розробку методичних рекомендацій чи вказівок;
- надання практичної допомоги на місцях.

2) матеріально-технічні дії:

- ведення діловодства;
- реєстрація, оформлення, розмноження та розсилання документів;
- обробка інформації;
- матеріально-технічне забезпечення.

Класифікація напрямків діяльності працівників апаратів судів, яка встановлена нормативно-правовою базою України поділяється на організаційну, кадрову та фінансову [29].

Організаційна діяльність:

- участь працівників апаратів судів у процесуальній діяльності судів;
- порядок діловодства в судах;
- інформаційне забезпечення діяльності судів;
- ведення судової статистики;

- архівне діловодство в судах, забезпечення безпечні умови здійснення правосуддя; інші заходи організаційного характеру.

Кадрова робота:

- порядок прийому на державну службу в апарат судів;
- порядок атестації працівників апарату судів та присвоєння їм класних чинів;
- ведення організаційно-штатної роботи та оформлення кадрової документації;
- порядок вирішення конфлікту інтересів;
- дисциплінарне провадження щодо працівників апарату судів;
- порядок підвищення кваліфікації;
- підстави та порядок звільнення працівників апарату судів;
- військовий облік та бронювання громадян, які перебувають у запасі;
- питання правової та соціальної захищеності державних цивільних службовців;
- інші кадрові питання.

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення:

- оплата праці працівників апарату судів;
- житлове забезпечення;
- порядок реалізації спеціальних соціальних гарантій у сфері охорони здоров'я та пенсійного забезпечення працівників апарату судів;
- нормативи матеріально-технічного забезпечення діяльності апарату судів;
- інші питання фінансового та матеріально-технічного характеру.

Важливим компонентом, що визначає порядок діяльності апарату суду, є планування його роботи. Базовим документом такого роду є Наказ Державної судової адміністрації «Про затвердження Типового положення про апарат суду» [30], що приймається головою суду (керівником апарату).

У Типовому положенні про апарат суду містяться загальні положення про апарат суду. Так, серед основних положень цього Типового положення

можна виокремити такі структурні елементи: 1. Апарат судді забезпечує його роботу. 2. Структура та штатний розпис апарату суду затверджуються керівником органу виконавчої влади області щодо забезпечення діяльності судів у межах встановленого фінансування. 3. Працівники апаратів судів є державними службовцями. 4. Положення про апарат суду затверджується керівником апарату суду.

Отже, законодавством передбачено створення спеціального нормативного акту - Положення про апарат суду, в якому можуть регулюватися всі приватні питання організації та діяльності апарату.

На сайті кожного суду у підрозділі «кадрове забезпечення» викладені для загального доступу положення спеціалістів [31], що складають апарат суду. Ці положення являють собою зразки детальної та обдумані регламентації посадових інструкцій кожного із спеціалістів апарату суду, що дозволяє чітко визначити компетенцію кожного з них і розмежувати сфери дії.

Так, посадові обов'язки секретаря судового засідання переважно передбачають роботу з підготовки кожного окремого судового засідання: своєчасне спрямування повісток, перевірка явки учасників процесу, участь у самому процесі та його протоколювання тощо. Секретар судового засідання бере участь та готує до слухання кримінальні та цивільні справи.

У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. з'явилася ст. 151 «Помічник судді загального суду», яка встановила право кожного судді суду загальної юрисдикції мати помічника, частково врегулювала правовий статус помічника судді на законодавчому рівні й встановила кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посаду помічника судді та порядок їх добору, призначення на посаду, визначила підзвітність помічника судді та загальний порядок його кадрового і фінансового забезпечення. Однак ця стаття всебічно не врегулювала правовий статус помічника судді. До того ж норми статті потребували додаткового тлумачення і врегулювання процедурних питань, таких, як: порядок добору

помічника судді, призначення та звільнення його з посади, підпорядкованість керівнику апарату суду, порядок проходження державної служби тощо [32].

Принципові рішення з актуальних проблем поточної діяльності апарату суду виробляються на проведених, зазвичай, щотижня оперативних нарадах керівного складу суду.

Апарат суду здійснює формування інформаційного простору суду, створюючи для цього сукупність баз даних, використовуючи єдині технології їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційні системи та мережі, що функціонують на основі єдиних принципів та загальних правил.

Нормативно-правове регулювання організаційного забезпечення діяльності судів у системі правосуддя охарактеризовано у нормативних актах у системі законодавства України [33].

Аналіз та узагальнення змісту та структури актів дозволяють виділити деякі основні групи питань, які є ключовими для характеристики правового становища апарату суду у системі судової влади.

Для побудови законодавчих актів, що регулюють оптимізацію організації забезпечення діяльності судів, можна назвати такі складові:

- створення апарату суду;
- його завдання, компетенція та основні функції;
- місце апарату суду у системі правосуддя;
- система апарату суду;
- структура апарату суду;
- посадові особи, які здійснюють керівництво у складі апарату суду;
- організація діловодства;
- організаційне забезпечення діяльності судів.

Дослідження поняття правового регулювання апарату суду в Україні, результати якого викладено вище, дають нам підстави зробити такі висновки:

1) Нормативним правовим регулюванням апарату суду в Україні є правове упорядкування сукупності суспільних відносин, що виникають у процесах відбору кандидатів на державну службу в апаратах суду, порядку

надання працівникам апарату суду повноважень, та застосування відповідальності у разі їх невиконання або неналежного виконання.

2) Метою правового регулювання апарату суду є упорядкування громадських відносин, що забезпечують якісну, професійну, тривалу діяльність із здійснення діяльності апаратом суду, стабільність кадрів апарату суду, підвищення рівня професіоналізму та встановлення ефективних заходів відповідальності за неналежне виконання повноважень працівником апарату суду.

Висновки до розділу 1

Досліджено питання організаційного забезпечення судової влади. Здійснено аналіз історії організаційного забезпечення діяльності судів України. Окреслено загальну характеристику судової системи України та звернено увагу на структурну складову організаційного забезпечення судової системи. Отже, організаційне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності суддів, що відповідає стандартам сучасної правової держави і сприяє ефективному функціонуванню судової системи, є найважливішою гарантією статусу суддів та якісного здійснення правосуддя.

Так, у створенні ефективної судової системи та реалізації судової реформи грають як удосконалення законодавства з одного боку, так і матеріальні джерела та ефективне управління ними. Проаналізовано співвідношення понять судове управління та забезпечення діяльності судів. Здійснено класифікацію організаційного забезпечення діяльності судів.

Розглянуто завдання апарату суду, які пов'язані з організаційно-управлінською діяльністю останнього. Окреслено завдання організаційного забезпечення суду. Визначено сутність організаційного забезпечення

діяльності судів та висвітлено напрямки вказаного. Крім того обґрунтовано значення апаратів судів у системі правосуддя України та систему законодавчого регулювання діяльності апаратів судів у судовій системі України.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

2.1 Правовий статус апарату суду

Крім розглянутих питань, що безпосередньо стосуються правового регулювання апарату суду, не менш важливим залишається питання про встановлення правового статусу апарату суду.

Перш ніж розглянути правовий статус апарату суду, слід звернути увагу на саме слово «статус», яке застосовується до статусу громадських суб'єктів, до числа яких відноситься і апарат суду. Поняття правового статусу громадського суб'єкта, вважає Є.Б. Абросімова [34, с.76] охоплює кілька елементів:

- 1) перший - характеризує порядок формування - призначення або обрання;
- 2) другий – порядок припинення діяльності;
- 3) третій – компетенції суб'єкта, а також порядок та способи її реалізації;
- 4) четвертий - особливості правового становища цього суб'єкта, відрізняють його від інших громадських суб'єктів - носіїв державної влади.

При цьому автор зазначає, що, враховуючи особливе місце судової влади механізм держави і специфіку її здійснення, правовий статус її носія – професійного та непрофесійного судді – врегульовано значно докладніше, ніж правовий статус апарату суду.

Д.ю.н., проф. М.І. Клеандров [35, с. 39] підходить до визначення статусу апарату суду ширше і досліджує його, як складну систему з багатьох компонентів, які забезпечують можливість судді здійснювати незалежно,

неупереджене та справедливе правосуддя. У поняття «статус апарату суду» вчений включає правове становище його як носія організаційного забезпечення суду, державних службовців, їх права, обов'язки та гарантії, його місце у судовій системі.

Комплексна конструкція статусу апарату суду, компонентами якої є правові (ядром якого є конституційно-правовий статус - ст. 124 Конституції України) і взаємодоповнюючі один одного моральні, етичні, психічні, фізіологічні, соціальні та інші компоненти, сформульована М.І. Клеандровим у його роботі «Статус судді: правовий та суміжний компоненти».

Друга група наукових поглядів відрізняється принципово іншим підходом, характерним для вчених, які вважають, що статус апарату суду слід розглядати крізь призму статусу державного службовця. Однак статус апарату суду слід розглядати як не статус державного службовця, а статус особи, призначеної на державну службу. Так, д.ю.н., проф. Н.В. Вітрук [36, с.131] розуміє статус апарату суду як сукупність прав та обов'язків особи, призначеної на державну службу, а також правові принципи, що виражають взаємовідносини працівника апарату суду, судді, суспільства та держави.

О.М. Бабаєва [37, с.134] до змісту статусу апарату суду включає такі елементи:

- а) правоздатність та дієздатність працівників апарату суду;
- б) закріплені за ними законодавством права та обов'язки;
- в) гарантії цих прав та обов'язків;
- г) відповідальність за належне виконання покладених на нього обов'язків.

І.Б. Михайлівська [38, с. 67] звертає увагу на те, що у судовій системі паралельно із встановленою процедурою розгляду справ існують організаційно-управлінські відносини, що перебувають у значній своїй частині за межами законодавчого регулювання. Якщо процедурні правила застосовуються більшістю до суддів для скасування, зміни або залишення в силі судових рішень, то об'єктом організаційно-управлінських відносин є

безпосередньо апарат суду. Критерії оцінки роботи апарату суду спонукають працівників суду адаптуватися до існуючих у судовій системі стандартів, які визначаються не цілями та завданнями законів, а організаційно-управлінськими відносинами, які не мають правової опори.

Не можна не погодитися із проф. Т.М. Нешатаєвою, яка вважає, що «... стосовно апарату суду закони містять лише загальні формулювання. Такого налаштування законодавчої регламентації статусу апарату суду досі не трапилося. І, як наслідок, правові прогалини закриваються поза правовою поведінкою, що призводить до спотворення думки про статус апарату суду, формуванню негативного ставлення громадянського суспільства до судової системи» [39, с. 5].

Разом з тим, цілком очевидно, що при всьому різноманітті підходів до дослідження статусу апарату суду, спільним для них є змішування особистісних та професійних правових станів, у яких одночасно перебуває особистість, наділена повноваженнями.

З огляду на це, у науковій літературі за рідкісним винятком практично не дослідженими залишились проблеми реалізації державних гарантій діяльності працівників апарату суду, задекларованих у низці законів про судоустрій та статус суддів, що залишилися в реальному житті декларативними, що в кінцевому підсумку призводить до обмеження прав та охоронюваних законом інтересів працівників апарату суду.

Юридична наука має у формуванні дефініції статусу працівників суду враховувати сукупність усіх аспектів реальних правовідносин, у яких здійснюється життєдіяльність громадянина: на етапі формування бажання стати працівником апарату суду, на етапі здійснення повноважень працівника апарату суду, включаючи його професійну діяльність, особливості відповідальності працівника апарату суду.

Відповідно до статті 155 Закону «Про судоустрій та статус суддів», апарат судді забезпечує його роботу. При цьому структура та штатний розпис апарату суду встановлюються у порядку, передбаченому законом України.

Працівники апарату суду є державними службовцями відповідного до Закону України «Про державну службу». У зв'язку з цим незалежність суддів побічно пов'язана зі статусом працівників його апарату. І питання про подальше вдосконалення апарату суду також пов'язано з розвитком апарату суду загалом. Організація діяльності суддів повинна відповідати цілям судочинства та сприяти ефективності здійснення правосуддя у судах.

У публікаціях та дослідженнях, присвячених питанням організації правосуддя, кілька основних питань, пов'язаних із апаратом суду, дотепер залишаються дискусійними та не знаходять належного вирішення ні у законодавстві, ні на практиці. Так, одним із обговорюваних, але поки що не вирішених питань, є питання про те, хто і в якому порядку повинен приймати на роботу та звільняти працівників апарату суду. Основною проблемою є визначення того суб'єкта, якому мають підпорядковуватися працівники апарату суду: безпосередньо судді, через свій функціональний зв'язок з його діяльністю, або територіальному управлінню Державної судової адміністрації України, яке відповідає за матеріально-технічне забезпечення апарату суду, через їх належність до державних службовців.

Видається, що це питання вимагає функціонального підходу, і тоді воно не породжуватиме проблем у практиці. Територіальні управління Державної судової адміністрації, виконуючи функцію організаційного забезпечення діяльності суду, повинні лише погоджувати підбір кадрів для апарату суду, прийом їх на роботу, оплату їхньої праці тощо. Проте їх кваліфікацію та придатність до виконання відповідних організаційних та процесуальних обов'язків може оцінити тільки суддя у процесі спільної професійної діяльності. Тому є доцільним враховувати думку судді при призначенні того чи іншого працівника апарату суду. Доцільним було б і запровадження таких форм узгодження думок приймаючого органу та судді як попередній випробувальний термін для того чи іншого співробітника апарату, їх стажування, запровадження форм підвищення їхньої кваліфікації.

Забезпечення трудової дисципліни працівників апарату, розподіл навантаження, доручення виконання тих чи інших видів роботи, контроль якості роботи, строків її виконання, дотримання трудової дисципліни, норм етики поведінки на роботі та у спілкуванні з учасниками судочинства повинні бути у компетенції судді. Думка судді про невідповідність працівника займаної посади через недостатню кваліфікацію або дотримання трудової дисципліни та норм етики поведінки мають бути визначальними під час вирішення питань про дисциплінарну відповідальність або можливості продовження трудових відносин із таким співробітником. Вважаємо доцільним більш детальне регулювання подібних питань у нормативних актах України.

Другим обговорюваним питанням є, хто саме має входити до апарату місцевого суду, наскільки він має відрізнитись від апарату, наприклад, апеляційного суду або має бути сформований аналогічним чином. Аналіз практики показує, що апарат суду, як правило, включає як мінімум три позиції: помічник судді, секретар судового засідання та секретар. Звісно ж, що це оптимальний склад апарату суду. Разом з тим, вирішення цього питання в кожному конкретному випадку має враховувати всю сукупність умов, у яких працює суддя.

При організації роботи окремого судді не можна не враховувати обсяг навантаження та кількості справ, що розглядаються у даному суді. При великому навантаженні на посаду секретаря вона може бути об'єктивно необхідною. При невеликій кількості справ ці функції можуть бути покладено або на секретаря судового засідання, або на помічника судді. Видається необхідним регулювання у відповідних нормативних актах України також питання про взаємозамінність працівників апарату, у разі їхньої тимчасової відсутності.

Третім дискусійним питанням є питання про те, чи апарат повинен фінансуватися з державного бюджету чи з місцевого бюджету, що також пов'язується із незалежністю суддів від інших гілок влади. Відповідно до

статті 124 Конституції України, фінансування судів проводиться тільки з державного бюджету та має забезпечувати можливість повного та незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону. Водночас працівники апарату суду є державними службовцями. Структура та штат апаратів суду формуються в порядку, встановленому законодавством України, за поданням суддів відповідних судів, а фінансування їхньої заробітної плати проводиться з регіонального бюджету. У державної влади у цьому разі зберігаються деякі важелі впливу на суди за допомогою можливості «нав'язування» завгодних їй кадрів та встановлення працівникам апарату суду заробітної плати, яка невігдно відрізняється від заробітної плати суддів.

Отже, важливо чітко визначати в нормативних актах України функціональне призначення кожного з працівників апарату суду, і залежно від цього мають вирішуватись і питання про повноваження судді щодо прийому на роботу та звільнення названих співробітників, а також питання найбільш раціонального фінансування працівників апарату суду.

Організація діяльності апарату суду визначається нормами цивільного, кримінального та адміністративного процесуального законодавства України, положеннями нормативних правових актів з питань судового діловодства, ведення архіву та судової статистики, законодавства про забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність судів.

Апарат суду здійснює свою діяльність у взаємодії із судовими органами, правоохоронними органами, органами прокуратури, територіальними органами державних органів виконавчої влади, Державною судовою адміністрацією, органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, організаціями та громадянами.

Працівники апарату суду є державними службовцями та займають посади державної служби. Працівники апарату суду також можуть заміщати посади, які є посадами державної служби.

Права та обов'язки працівників апарату суду, які є державними службовцями, та порядок проходження ними державної служби встановлюються законами та іншими нормативними правовими актами про державну службу [40].

Працівники апарату суду, що заміщують посади, які є посадами державної служби, здійснюють діяльність виходячи з укладених із нею трудових договорів відповідно до трудового законодавства України.

Працівникам апарату суду надаються соціальні гарантії, передбачені законами та іншими нормативними правовими актами України.

Посади «помічник голови суду», «помічник судді» суду загальної юрисдикції до складу відділів не включаються, оскільки посади категорії «помічники» засновуються для сприяння особам, які заміщають державні посади, у реалізації їх повноважень та заміщуються на певний термін.

Призначення та звільнення з посади працівників апарату суду здійснюється наказом голови відповідного суду загальної юрисдикції.

Посадові обов'язки, права, кваліфікаційні вимоги та відповідальність працівників апарату суду визначаються відповідними посадовими інструкціями та правилами внутрішнього трудового розпорядку, що затверджуються головою відповідного суду загальної юрисдикції.

Посадові інструкції працівників апарату суду, які заміщають посади, які є посадами державної служби, розробляються і затверджуються з урахуванням положень та вимог трудового законодавства України.

При здійсненні своєї діяльності працівники апарату суду ґрунтуються на принципах законності, поваги та дотримання прав і свобод громадян, збереження конфіденційності інформації та персональних даних, а також несуть відповідальність відповідно до законодавства України.

Отже, структура, штатна чисельність апарату суду затверджуються відповідно до чинного законодавства. Працівники апарату суду є державними службовцями та призначаються на посаду та звільняються з посади у порядку, встановленому законодавством про державну службу.

Правове становище працівників апарату суду визначається законодавством про державну службу, трудовим законодавством.

Посадові обов'язки та права працівників апарату суду встановлюються службовим контрактом та посадовим регламентом.

При звільненні, відпустці чи перекладі іншу роботу працівник апарату суду зобов'язаний передати всі справи і невиконані документи, а також матеріальні цінності, речові докази іншому працівникові, на якого покладено виконання його обов'язків.

Працівники апарату суду несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Говорячи про формування державної служби в апаратах судів, тобто у сфері здійснення правосуддя, необхідно також враховувати специфіку завдань цієї гілки державної влади.

З вищесказаного можна зробити такі висновки:

1. Статус апарату суду - є сукупністю конституційних, інших нормативно-правових положень, що визначають на всіх етапах життєдіяльності працівників апарату суду права, обов'язки, обмеження, гарантії, заходи соціально-правового захисту та ін.

2. При формуванні визначення статусу працівника апарату суду слід враховувати сукупність всіх аспектів реальних правовідносин, у яких здійснюється життєдіяльність громадянина: на етапі формування бажання стати працівником апарату суду, на етапі здійснення повноважень, включаючи його професійну діяльність, відповідальності працівників апарату суду.

3. Наділення працівника апарату суду повноваженнями державного службовця не призводить до можливості своїми діями у професійній сфері породжувати для себе будь-які особисті права та особисті суб'єктивні обов'язки. У той же час, наділення працівника апарату суду повноваженнями державного службовця, перехід у правове становище носія статусу

працівника апарату суду не просто багато в чому, а повністю визначають обсяг його особистої правосуб'єктності.

2.2 Структура та штатна чисельність апарату суду

Українським законодавством майже не врегульована процедура формування штату суду. Закріплюються загальні вимоги до державної служби в апаратах суду, деякі питання фінансування судів та участі в їх вирішенні апарату суду, загальні засади правового статусу керівника апарату суду та порядку призначення його на посаду та загальні риси можливої структури апарату суду. Але порядок та правила відбору працівників апарату суду, вимоги до кандидатів на посади в апаратах, потрібний рівень їх кваліфікації та багато інших важливих питань на рівні Закону не врегульовано.

До Вищої ради правосуддя 2 січня на погодження з Державною судовою адміністрацією надійшов проект Типового положення про апарат суду. 17 січня Вища рада правосуддя зробила відповідне узгодження, а 22 січня було опубліковано текст узгодженого Положення. Як випливає з тексту нового Положення, незважаючи на загальні риси зі старими положеннями, воно більш адаптоване під реалії процесів, відомих як оптимізація судів та запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Положення стосується як уже чинних нових апеляційних судів, так і місцевих та вищих спеціалізованих судів, які належить створити у 2019 р.

Отже, щодо функцій апарату суду, зазначимо, що порівняно зі старими редакціями положень, у затвердженому Положенні уточнено та розширено функції апарату судів.

Так, у Положенні зазначено, що, крім Конституції, закону про судоустрій, закону про держслужбу, рішень зборів суддів, розпоряджень та

наказів голови суду та начальника апарату суду, у своїй діяльності апарат також керуватиметься рішеннями Ради суддів України та Законом «Про запобігання корупції» [41].

Положення про апарат судів тепер не треба погоджувати з місцевим територіальним управлінням Державної судової адміністрації, достатньо затвердити його зборами суддів. Але структуру, як і штат апарату, таки треба буде затверджувати в органах судової адміністрації.

На апарат покладається «створення належних умов діяльності суду для ефективного виконання суддями покладених на них повноважень». Апарат повинен забезпечити функціонування в суді інформаційно-телекомунікаційних систем, програмного забезпечення та баз даних (тобто ЄСІТС, яка має розпочати роботу з 1 березня, а також її складових та наявність доступу до різних реєстрів).

Також спільно зі Службою судової охорони апарат суду має забезпечувати порядок у самому суді та у залах судових засідань зокрема.

Крім того, відповідні фахівці апаратів судів зобов'язані перевіряти, чи подано електронні декларації суб'єктами декларування, а також повідомляти НАЗК про те, що відповідна декларація не подана взагалі або подана не у встановлений термін. А до ВККС має надсилатися інформація про суддів та їхню діяльність для оновлення інформації в суддівських дос'є.

Щодо керівництва апарату суду, то слід відзначити, призначення голови апарату суду, як та його заступника узгоджується з головою суду.

Голова апарату суду зможе мати двох заступників, якщо кількість працівників апарату суду становитиме понад 50 осіб (зараз 60).

Стати керівником (або заступником) апарату місцевого загального суду зможе лише особа з освітнім рівнем магістра та одночасно з досвідом роботи на держслужбі за категоріями «Б» та «В», роботи в органах місцевого самоврядування або на керівних посадах на підприємстві не менше одного року.

При цьому очолити апарат місцевого адміністративного, господарського або апеляційного суду зможе лише особа з освітнім рівнем магістра та одночасно з досвідом роботи на держслужбі за категоріями «Б» та «В», роботи в органах місцевого самоврядування або на керівних посадах на підприємстві не менше двох років.

А ось щоб керувати апаратом вищого спеціалізованого суду, потрібно мати загальний стаж роботи не менше 7 років, а досвід роботи на держслужбі за категоріями «Б» та «В» або роботи на керівних посадах в органах місцевого самоврядування, а також на керівних посадах на підприємстві – не менше трьох років. При цьому обов'язковою кваліфікаційною вимогою є знання англійської чи французької мов.

До претендентів на посади керівників апаратів судів можуть бути висунуті ще й додаткові вимоги.

Наразі керувати апаратом суду можуть особи з освітнім рівнем магістра, стажем роботи на держслужбі чи службі у місцевому суді не менше трьох років або досвідом роботи зі спеціалізації в інших сферах управління не менше ніж п'ять років (для апеляції - 7 років).

Коло обов'язків голови апарату теж буде досить широким: від створення дисциплінарної комісії для працівників апарату до контролю над роботою ЄСІТС і внесенням до системи даних про набуття чинності судовими рішеннями, а також направлення відповідних відомостей до Єдиного реєстру судових рішень.

Також на керівника апарату ляже безпосередній контроль за збереженням речових доказів, що зберігаються не у справі, а також обладнання для цієї мети спеціальних приміщень.

Загалом нове Положення передбачає, що голова апарату суду несе персональну відповідальність за належну організацію роботи суду, самих суддів та судового процесу.

Щодо структури апарату суду, слід відзначити, що структурно апарат суду може ділитися на управління, сектори та відділи.

Також в апаратах судів передбачено створення служби управління персоналом, а в апеляціях та вищих спеціалізованих судах ще й патронатної служби голови суду.

Передбачається наявність в апаратах судів судових розпорядників, правовий статус яких регулюватиметься окремим Положенням [42].

Апарат суду складається з відповідних структурних підрозділів - відділів, які не входять до їх складу посад «помічник голови суду» та «помічник судді», а також посад, що не належать до посад державної служби.

У судах загальної юрисдикції, де чисельність апарату суду не дозволяє створювати відділи, апарат суду складається з окремих посад, що належать, так і не належать до посад державної служби.

Структура апарату суду, зокрема кількість і найменування відділів, його організаційну побудову, відбиває взаємодія, підпорядкованість підрозділів і посад, чисельність працівників і штатний розпис визначаються головою відповідного суду за погодженням відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України, апарату апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду - Державною судовою адміністрацією України за погодженням з головою суду в межах видатків на утримання відповідного суду. Тимчасова структура та тимчасова штатна чисельність апарату новоутвореного суду затверджується тимчасово виконуючим обов'язки керівника апарату цього суду за погодженням із Головою Державної судової адміністрації України.

У структуру апарату суду відповідно до затвердженого штатного розкладу відповідного суду з урахуванням структури, визначеної Посадовою інструкцією судового розпорядника суду, залежно від чисельності працівників можуть входити: відділ діловодства, відділ забезпечення судочинства у цивільних справах, відділ забезпечення судочинства у кримінальних справах, відділ забезпечення діяльності президії суду, відділ судової статистики та правової інформатизації, кодифікації та систематизації законодавства, узагальнення судової практики, відділ державної служби та

кадрів, відділ матеріально-технічного забезпечення, експлуатації та ремонту будівель, фінансово-бухгалтерський відділ.

До структури апарату міського суду відповідно до затвердженого штатного розкладу відповідного суду з урахуванням структури, визначеної Посадовою інструкцією, залежно від чисельності працівників можуть входити: загальний відділ (відділ матеріально-технічного забезпечення, відділ державної служби та кадрів, відділ інформатизації), відділ забезпечення судочинства (відділ забезпечення судочинства у кримінальних справах, відділ із забезпечення судочинства у цивільних справах).

Конкретні завдання, функції та напрями діяльності структурних підрозділів апарату суду - відділів визначаються Посадовою інструкцією. У судах загальної юрисдикції, де відповідні структурні підрозділи не створено, конкретні завдання, функції та напрями діяльності апарату суду визначаються Посадовою інструкцією.

Контроль за діяльністю структурних підрозділів апарату суду та працівників апарату суду, а також керівництво діяльністю начальників структурних підрозділів - відділів здійснює безпосередньо голова суду загальної юрисдикції та (або) його заступники відповідно до розподілу посадових обов'язків.

Безпосереднє керівництво структурними підрозділами апарату суду здійснюють начальники відділів, а період їх тимчасової відсутності - їх заступники. У разі тимчасової відсутності заступника начальника відділу або відсутності посади заступника начальника відділу обов'язки начальника відділу наказом голови суду покладаються на одного із працівників апарату суду.

Розподіл функціональних обов'язків між працівниками структурного підрозділу здійснюється начальником відповідного відділу або його заступником відповідно до покладених на структурний підрозділ апарату суду завдань та функцій, а також залежно від його чисельного складу. У разі

відсутності начальника відділу та його заступника зазначені обов'язки наказом голови суду покладаються на одного із працівників апарату суду.

У судах загальної юрисдикції, де відповідні структурні підрозділи не створено, контроль, керівництво та розподіл функціональних обов'язків між працівниками апарату суду здійснює голова суду загальної юрисдикції та (або) його заступники відповідно до розподілу посадових обов'язків.

Апарат суду складається з відповідних структурних підрозділів відділів, якщо ж чисельність апарату суду не дозволяє створити відділи, апарат суду складається з окремих посад. Що ж до структури апарату суду, зокрема кількість і найменування відділів, організаційна структура, підпорядкованість підрозділів і посад, чисельність працівників і штатний розпис визначаються головою відповідного суду за погодженням відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України.

Як приклад, слід звернути увагу на діяльність міського суду. Згідно зі штатним розкладом, до структури суду можуть входити: загальний відділ (відділ матеріально-технічного забезпечення, відділ державної служби та кадрів, відділ інформатизації), відділ забезпечення судочинства у цивільних справах, відділ забезпечення судочинства у кримінальних справах. Контроль за діяльністю структурних підрозділів апарату суду та працівників апарату суду, а також керівництво діяльністю начальників структурних підрозділів – відділів здійснює голова суду або його заступники. Керівництво структурними підрозділами здійснюється безпосередньо начальниками відділу, а за їх відсутності - їх заступниками.

Також слід вказати, що на призначення та основні завдання апарату суду: апарат здійснює організаційне забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції, яке включає заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, аналітичного, статистичного, документаційного та іншого характеру, спрямовані на створення умов для повного і незалежного здійснення правосуддя.

Серед основних завдань апарату суду можна виділити такі: організація, ведення та супровід загального документообігу та судового діловодства в районному суді; організаційне та технічне забезпечення судочинства у цивільних, кримінальних справах, справах про адміністративні правопорушення та інші матеріали, а також щодо здійснення організаційно-підготовчих дій у зв'язку з призначенням справ до слухання та безпосереднього проведення судових засідань, поняття та видача документів, посвідчень копій документів, вручення документів, повідомлення та виклик сторін, контроль сплати державного мита, забезпечення ведення протоколу судового засідання, ведення обліку руху справ та строків їх проходження в суді, забезпечення звернення до виконання судових рішень тощо; організація та ведення архівного діловодства та здійснення зберігання справ та інших матеріалів; організація та ведення роботи щодо інформаційного забезпечення діяльності суду, а саме внесення належної інформації відомостей до баз даних правосуддя; організація та супровід кадрової діяльності; здійснення прийому громадян та документів; організація взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації. У штатному розкладі районного суду затверджено низку посад, однією з яких є посада секретаря судового засідання. Вказано, що він є суб'єктом процесуальної діяльності, у зв'язку з чим частина його прав та обов'язків зазначена у процесуальних законах.

Разом з тим, докладніше функцію секретаря судового засідання викладено в Інструкції з діловодства. Під час підготовки справи до судового розгляду секретар судового засідання шляхом виписки повісток та сповіщень здійснює виклик учасників судового розгляду, свідків із зазначенням часу та місця розгляду судом.

Безпосередньо перед початком судового розгляду секретар перевіряє явку учасників процесу інших осіб, викликаних на судові засідання, з'ясовує причину неявки будь-кого та повідомляє судді.

Основний обов'язок секретаря судового засідання полягає у веденні протоколу судового засідання - процесуального документа, який має

відобразити точно та повно перебіг судового засідання. До ведення в судочинстві аудіозаписів нерідко надходили зауваження на неповноту протоколів судового засідання. Ведення в районному суді аудіозапису судового процесу виключило надходження зауважень на неповноту протоколів судових засідань, оскільки повніше фіксується у протоколі перебіг судового засідання. Якщо до запровадження аудіозапису протокол судового засідання становив 150 -200 сторінок (при розгляді кримінальної справи загалом), то тепер майже кожен протокол містить 400-600 сторінок.

Також серед обов'язків секретаря судового засідання виділяються контроль за врученням копій обвинувальних висновків (у кримінальних справах); направлення копій позовних заяв (у цивільних справах); підготовка та направлення запитів у розглядуваних справах; складання списку справ, призначених для розгляду та вивішування його на спеціально обладнане місце; ознайомлення осіб, які беруть участь у справі, засудженої, потерпілої з матеріалами справи; оформлення виконавчих листів та передача їх за належністю; оформлення справ про адміністративні правопорушення; оформлення матеріалів, пов'язаних з виконанням вироків, рішень, а також не розголошувати відомості, що становлять державну та іншу таємницю, що охороняється законом, а також відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, у тому числі відомостей, що стосуються приватного життя та здоров'я громадян або ті, що зачіпають їх честь і гідність.

Після розгляду справи з винесенням судового рішення або ухвали секретар судового засідання складає опис матеріалів справи, робить позначку в журналі обліку справ, результати розгляду, після чого передає їх у відділ діловодства у кримінальних справах секретареві суду або головному спеціалісту.

Підсумовуючи, слід показати структуру, призначення та завдання апарату суду, а також роль одного із суб'єктів процесуальної діяльності - секретаря судового засідання. Саме частина його прав та обов'язків зазначена

у процесуальних законах. Надалі необхідне поширення законодавства про державну службу на усіх державних службовців апаратів країни. Служба в апаратах судів має низку специфічних особливостей, зумовлених змістом та принципами функцій правосуддя. До працівників апаратів судів повинні застосовуватися підвищені кваліфікаційні вимоги, єдині для апарату всіх ланок судів виходячи із загальних вимог служби, а також спеціальні додаткові вимоги, включаючи відмінне знання процесуального законодавства, знання інформаційних технологій, пов'язаних із здійсненням правосуддя.

Суди займають особливе становище у системі забезпечення законності у країні, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, і організацій. Тому як самі судді, і особи, які забезпечують виконання суддями повноважень, державні службовці апаратів судів повинні суворо дотримуватися Конституції України, законів, бути компетентними і високими професіоналами.

2.3 Зміст та основні напрямки діяльності апарату суду

Апарат суду здійснює організаційне забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції, яке включає заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, аналітичного, статистичного, документаційного та іншого характеру, спрямовані на створення умов для повного та незалежного здійснення правосуддя.

Основними завданнями апарату суду є:

- організація, ведення та супровід загального документообігу та судового діловодства суду загальної юрисдикції;
- організаційне та технічне забезпечення судочинства у цивільних, кримінальних справах, справах про адміністративні правопорушення та інші матеріали (далі - судові справи), у тому числі щодо здійснення організаційно-підготовчих дій у зв'язку з призначенням справ до слухання та

безпосереднього проведення судових засідань, прийняття та видача документів, посвідчення копій документів, вручення документів, повідомлень та викликів, контроль сплати мита та зборів, забезпечення ведення протоколів судового засідання, ведення обліку руху справ та строків їх проходження в суді, забезпечення звернення виконання судових рішень тощо;

- організація та ведення архівного діловодства, а також здійснення зберігання справ та інших матеріалів (забезпечення зберігання документів Національного архівного фонду України та закінчених діловодством документів, судових справ та інших матеріалів);

- організація та ведення інформаційно-довідкової роботи по законодавству України, контролю змін законодавства України, узагальнення даних судової практики;

- організація та ведення роботи з інформаційного забезпечення діяльності суду, у тому числі щодо забезпечення впровадження та застосування у діяльності суду загальної юрисдикції передових інформаційних та телекомунікаційних технологій та систем, внесення належної інформації та відомостей до баз даних;

- організація та супровід кадрової діяльності у суді загальної юрисдикції;

- планування та контроль діяльності із захисту державної таємниці та забезпечення режиму секретності;

- організація та ведення бюджетного (бухгалтерського) обліку фінансово-господарської діяльності, контроль за раціональним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів суду загальної юрисдикції;

- ведення первинного статистичного обліку та формування затвердженої звітності, підготовка аналітичних довідок та матеріалів за запитами вищих судів, Державної судової адміністрації та її територіальних органів на основі даних інформаційних систем суду загальної юрисдикції, які

не можуть бути отримані з інших джерел чи централізованих інформаційних ресурсів судової системи;

- організація матеріально-технічного забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції, зберігання та обліку матеріальних цінностей, утримання та експлуатації службового автотранспорту (крім районних судів);
- організація експлуатаційного забезпечення, утримання, проведення капітального та поточного ремонту, а також участь у будівництві будівель та споруд суду загальної юрисдикції, у тому числі контроль за виконанням робіт (крім районних судів);
- організація та (або) виконання комплексу заходів щодо охорони будівель, споруд, приміщень та майна суду загальної юрисдикції;
- здійснення прийому громадян та документів;
- організація взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації;

Інші завдання, створені задля організаційного забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції.

Відповідно до функцій, що покладаються на апарат суду Законом України «Про судоустрій та статус суддів», та з метою виконання покладених на нього завдань визначено основні напрямки діяльності структурних підрозділів апарату суду - відділів.

Отже розглянемо, основні напрямки діяльності структурних підрозділів (відділів) апаратів судів.

Перше, слід почати з відділу діловодства, який призначений для забезпечення організації, супроводу та ведення документообігу та діловодства суду відповідно до процесуального законодавства України та вимог Інструкції з судового діловодства у місцевих та апеляційних судах України від 20.08.2019 № 814 (далі - Інструкція з судового діловодства) [43], а також відповідними актами, затвердженими головою суду.

Основними напрямками діяльності відділу є:

- організація, ведення, забезпечення функціонування та вдосконалення єдиної системи документаційного забезпечення діяльності суду, формування та складання номенклатури справ, реєстрація вхідної та вихідної кореспонденції з використанням електронних систем реєстрації та баз даних документів, зберігання бланків, документів, що утворюються у процесі діяльності відділу;

- прийом, обробка, перевірка наявності та цілісності вкладень (додатків), реєстрація, розподіл, передача за призначенням, а також облік та контроль руху вхідної (вхідної) в установленому порядку кореспонденції, судових справ, матеріалів, заяв, скарг та інших документів процесуального та непроцесуального характеру;
- облік, реєстрація, передача за призначенням та контроль за дотриманням термінів розгляду заяв, пропозицій та скарг на роботу суду, запитів та доручень вищих органів та інших організацій, що не підлягають розгляду у порядку, встановленому процесуальним законодавством України;
- підготовка, облік, реєстрація та відправка вихідної кореспонденції, перевірка наявності вкладень (додатків), правильності оформлення, заповнення реквізитів сторін на конвертах, пакетах, повідомленнях та інших відправленнях, складання реєстрів на відправлення листів (документів), передача кореспонденції та повідомлень;
- подання інформації та взаємодія зі структурними підрозділами апарату суду з питань діяльності відділу;
- оформлення копій судових документів, видача копій судових документів та судових справ у випадках та порядку, які встановлені процесуальним законодавством України та положеннями Інструкції з судового діловодства, контроль за дотриманням порядку їх видачі;
- забезпечення безпеки документації, зокрема конфіденційності відомостей, які у ній знаходяться;
- виконання робіт з використанням комп'ютерної та копіювальної техніки, необхідної для організації роботи суду та забезпечення судової діяльності (машинописні, брошурувальні роботи, сканування та перетворення документів на паперових носіях в електронні файли), а також контроль за їх своєчасним та якісним виконанням;
- методичне керівництво, координація діяльності, надання практичної допомоги та контроль за дотриманням встановленого порядку ведення діловодства та документообігу відповідно до вимог Інструкції з

судового діловодства, у тому числі за дотриманням строків виконання відповідних доручень керівництва суду;

- ведення прийому громадян, їх представників, представників організацій та установ, а також робота з їх зверненнями відповідно до затвердженого головою відповідного суду положення про приймальні суду;

- організація та ведення архівного діловодства, у тому числі створення та контроль за дотриманням умов, що забезпечують повну безпеку архівних документів, видача оригіналів або завірених копій окремих документів із судових справ, переданих на зберігання до архіву суду, у порядку, встановленому головою суду, оформлення, ведення, зберігання облікових документів архіву, надання методичної допомоги працівникам апарату суду з питань підготовки архівних документів до передачі на зберігання, контроль за правильністю їх оформлення та своєчасним надходженням; участь у проведенні експертизи цінності архівних документів та у роботі експертної комісії суду; відбір архівних документів для постійного, довготривалого, тимчасового зберігання та знищення, підготовка відповідних зведених описів та актів тощо;

- підготовка, обробка, деперсоніфікація інформації, її розміщення на офіційному сайті в мережі Інтернет з питань, що віднесені до компетенції відділу, відповідно до розподілу головою суду даних функцій відповідальним структурним підрозділам та посадовим особам;

- здійснення взаємодії з іншими державними органами та організаціями, а також іншими структурними підрозділами суду з питань, що належать до компетенції відділу;

- здійснення інших функцій, що віднесені до компетенції відділу.

Наступний відділ, який здійснює організаційне та технічне забезпечення судочинства – це Відділ організації судових засідань.

Відділ організації судових засідань призначений для здійснення організаційного та технічного забезпечення судочинства у цивільних,

кримінальних справах, адміністративних справ, у тому числі щодо підготовки та проведення судових засідань.

Основними напрямками діяльності відділу є:

- організація роботи (прийом, облік, зберігання, забезпечення безпеки, контроль руху та інше) зі справами та іншими матеріалами, що надійшли до відділу, заявами, скаргами, поданнями та іншими документами, прийом телефонограм;
- організація та ведення діловодства у цивільних, кримінальних справах;
- інформування осіб, що звернулися з питань, пов'язаних з розглядом заяв, скарг, цивільних справ та інших матеріалів;
- здійснення заходів щодо підготовки заяв, скарг, подань, цивільних справ та інших матеріалів для розгляду, у тому числі направлення особам, що беруть участь у справі, копій заяв, скарг, подань та доданих до них документів, складання та розміщення списків призначених для розгляду судових справ; повідомлення учасників процесу про час та місце судового засідання, розгляд заяви, скарги, подання, а також організація та контроль їх направлення відповідним особам;
- перевірка та доповідь про явку осіб, що беруть участь у цивільній справі;
- забезпечення ведення та оформлення протоколу судового засідання;
- контроль за сплатою державного мита та інших зборів;
- ознайомлення учасників цивільного судочинства в установленому порядку з протоколом судового засідання, матеріалами цивільної справи, у тому числі контроль за ознайомленими цивільними справами та іншими документами;
- оформлення копій судових документів та їх видача у випадках та порядку, які встановлені процесуальним законодавством України та положеннями Інструкції з судового діловодства;

- оформлення розглянутих цивільних справ та інших матеріалів, організація їх направлення до суду відповідної інстанції;
- підготовка, оформлення та передача до архіву закінчених провадженням цивільних справ, а також облікових журналів, картотек та інших документів;
- забезпечення звернення до виконання судових рішень, у тому числі підготовка, реєстрація та облік виконавчих листів, виписок, судових наказів, копій судових документів, їх передача або направлення за призначенням;
- ведення бази даних автоматизованого судового діловодства відповідно до регламенту його використання, затвердженого головою відповідного суду;
- забезпечення повноти та достовірності облікових даних автоматизованих інформаційних систем, що використовуються в суді, формування коректної регламентної статистичної звітності на їх основі;
- підготовка та передача для надсилання вихідної кореспонденції відділу;
- постійне вдосконалення способів забезпечення судочинства, використання сучасних технологій під час здійснення відділом своєї діяльності;
- ведення прийому громадян, їх представників, представників організацій та установ, а також робота з їх зверненнями відповідно до затвердженого головою відповідного суду положення про приймальні суду;
- підготовка, обробка, деперсоніфікація інформації, її розміщення на офіційному сайті в мережі Інтернет з питань, що віднесені до компетенції відділу, відповідно до розподілу головою суду даних функцій відповідальним структурним підрозділам та посадовим особам;
- здійснення взаємодії з іншими державними органами та організаціями, а також іншими структурними підрозділами суду з питань, що належать до компетенції відділу;

- виконання інших функцій, що здійснюються з метою забезпечення судочинства у цивільних справах.

Відділ аналітично-правової роботи призначений для забезпечення організації та ведення роботи з підбору та систематизації законодавства, опрацювання статистичних даних, узагальнення судової практики, інформаційного забезпечення діяльності суду.

Основними напрямками діяльності відділу є:

- організація кодифікаційно-довідкової роботи в суді, у тому числі щодо добору, зберігання, систематизації та обліку нормативних правових актів, судової практики;
- ведення роботи з підбору та придбання друкованих видань нормативних правових актів, довідкової, наукової та навчальної літератури, організація підписки на періодичні видання, необхідні у роботі суду;
- участь у проведенні узагальнення судової практики;
- інформування суддів і працівників апарату суду про зміни у законодавстві України та формуванні судової практики судів загальної юрисдикції, надання практичної допомоги у пошуку та доборі необхідних нормативних правових актів, довідкової, наукової та навчальної літератури;
- організація видачі суддям та працівникам апарату суду необхідних нормативних правових актів, юридичної та довідкової літератури, а також контроль при її здійсненні;
- ведення контрольних примірників нормативних правових актів, внесення відповідних позначок відповідно до змін законодавства України;
- забезпечення функціонування встановлених у суді довідкових правових систем законодавства України, забезпечення функціонування баз даних відомчих нормативних актів судової системи;
- організація особами, відповідальними за ведення баз даних автоматизованого судового діловодства та судимості, вивіряння інформації первинного статистичного обліку та сформованих статистичних даних;

- проведення робіт з аналізу судової статистики та інших статистичних показників за напрямками організації діяльності суду;
- взаємодія України з іншими державними органами та організаціями, а також іншими структурними підрозділами суду з питань, що віднесені до компетенції відділу;
- підготовка, обробка, деперсоніфікація інформації, її розміщення на офіційному сайті в мережі Інтернет з питань, що віднесені до компетенції відділу, відповідно до розподілу головою суду даних функцій відповідальним структурним підрозділам та посадовим особам;
- здійснення заходів щодо інформаційного забезпечення діяльності суду, автоматизованого збору та систематизації даних та інформації;
- розвиток інформаційної інфраструктури суду, а також запровадження інформаційних систем різного призначення для забезпечення необхідною інформацією суддів та працівників апарату суду під час здійснення ними своєї діяльності;
- запровадження, супровід, розвиток та вдосконалення у суді форм та методів організації праці, розроблених на основі передових інформаційних та телекомунікаційних технологій, з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення для зберігання, перетворення, захисту, обробки, передачі та отримання документів та інформації;
- інформаційна та програмна підтримка застосовуваних у суді автоматизованих процесів, у тому числі у галузі бюджетного (бухгалтерського) обліку та звітності, кадрової діяльності, судового діловодства, електронного документообігу, ведення електронних архівів тощо;
- надання допомоги суддям та працівникам апарату суду у освоєнні застосовуваного в суді спеціалізованого програмного забезпечення;
- забезпечення сучасними комп'ютерно-інформаційними технологіями управлінських та організаційно-виробничих процесів суду, відбір, придбання, облік та встановлення основного та комплектуючого

електронно-обчислювального обладнання, засобів зв'язку, спостереження та програмного забезпечення, автоматизація робочих місць суддів та працівників апарату суду;

- обслуговування, ремонт та оновлення встановленого в суді обладнання та техніки, у тому числі у залах судових засідань та на робочих місцях;

- контроль за дотриманням правил експлуатації устаткування, техніки, систем, програмного забезпечення, інформаційних ресурсів, що використовується в суді відповідно до технічних регламентів та нормативних правових актів, забезпечення дотримання користувачами режиму безпеки;

- забезпечення функціонування, обслуговування та супровід електронної пошти та сайту суду в мережі Інтернет, у тому числі підготовка та розміщення інформації про діяльність суду на офіційному сайті в мережі Інтернет з питань, що належать до компетенції відділу;

- організація застосування та обслуговування систем відео-конференц-зв'язку, аудіо-відео-протоколювання технічних засобів зміни голосу прихованого свідка, розробка та впровадження програм з метою розширення сфери їх застосування та розповсюдження;

- забезпечення безпеки інформаційних ресурсів суду, виключення можливості витоку або несанкціонованого доступу до інформації, організація заходів щодо захисту відомостей, що становлять державну, службову, комерційну та іншу таємницю, що охороняється законом, забезпечення збереження конфіденційності даних, що містяться в документації;

- участь у проведенні інвентаризації матеріальних цінностей та технічних засобів;

- виконання інших функцій, що віднесені до компетенції відділу.

Відділ служби управління персоналом призначений для організації, супроводження та оформлення кадрової діяльності щодо суддів та працівників апарату суду, а також планування та контролю діяльності,

пов'язаної із забезпеченням збереження державної таємниці та режиму секретності, ефективного вирішення питань кадрового забезпечення суду.

Основними напрямками діяльності відділу є:

- підготовка проектів наказів, розпоряджень, положень та інших локальних актів, необхідних для забезпечення кадрових процесів у суді;
- організація роботи з реалізації прав та соціальних гарантій суддів та працівників апарату суду відповідно до законодавства України, у тому числі оформлення документів з добровільного та обов'язкового медичного страхування суддів та працівників апарату суду, облік та реєстрація лікарняних листів, підрахунок трудового стажу;
- ведення трудових книжок та формування особових справ суддів та працівників апарату суду, ознайомлення працівників суду з матеріалами особових справ, оформлення та видача службових посвідчень суддям та працівникам апарату суду;
- підготовка матеріалів до нагородження суддів та працівників апарату суду державними та відомчими нагородами;
- проведення заходів щодо навчання та підвищення кваліфікації (професійна перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування) працівників апарату суду, участь у роботі зі створення та підготовки резерву на висування;
- ведення табеля обліку робочого часу, індивідуального (персоніфікованого) обліку працівників апарату суду, контроль за складанням та дотриманням графіків чергових відпусток, облік надання відпусток тощо;
- здійснення роботи з перевірки повноти та достовірності відомостей про доходи, про майно та зобов'язання майнового характеру, що надаються працівниками апарату суду, які заміщають окремі категорії посад, та громадянами, які претендують на заміщення цих посад, а також щодо дотримання працівниками апарату суду вимог до службової поведінки;

- організація та забезпечення проведення конкурсів на заміщення вакантних посад державної служби, атестації та кваліфікаційних іспитів державних службовців;
- формування кадрового резерву, організація роботи з кадровим резервом та його ефективного використання;
- підготовка документів, необхідних для оформлення службових відряджень, складання статистичної звітності, забезпечення ведення номенклатури справ, оформлення інших документів та видача довідок з кадрових питань тощо;
- підготовка та оформлення документів та інших матеріалів щодо призначення кандидатів на посаду судді, документів, необхідних для призначення довічного утримання суддям, матеріалів для кваліфікаційної колегії суддів, формування та ведення особових справ суддів у відставці;
- контроль за станом трудової дисципліни та дотриманням правил службового розпорядку;
- ведення комп'ютерної бази даних кадрового складу, реєстру державних службовців суду, облікових карток на суддів, зокрема на суддів, які у відставці;
- консультування державних службовців з питань, пов'язаних із вступом на державну службу, її проходженням, укладанням службового договору, призначенням та звільненням від посади, що зміщується, звільненням і виходом на пенсію, а також іншим питанням;
- забезпечення захисту державної таємниці та режиму секретності робіт, прийом, реєстрація, облік, зберігання та відправлення секретної кореспонденції, ведення секретного діловодства, оформлення документів допуску працівників до роботи із секретними відомостями;
- ведення обліку штатної та фактичної чисельності працівників;
- підготовка пропозицій щодо зміни організаційної структури та штатного розкладу суду;

- взаємодія України з іншими державними органами та організаціями, а також іншими структурними підрозділами суду з питань, що віднесені до компетенції відділу;

- підготовка та організація розміщення на офіційному сайті в мережі Інтернет інформації про оголошення конкурсів на заміщення вакантних посад державних службовців, їх результати, а також іншу інформацію, віднесену до компетенції відділу в порядку, встановленому законодавством України;

- організація ведення військового обліку та бронювання громадян, які перебувають у запасі;

- організація роботи з санаторно-курортного лікування суддів, членів їхніх сімей та суддів, які перебувають у відставці, страхуванні життя та майна суддів;

- здійснення інших покладених на відділ завдань.

Відділ планово-фінансової діяльності, бухгалтерського обліку та господарського забезпечення призначений для організації та ведення бюджетного (бухгалтерського) обліку фінансово-господарської діяльності суду, контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів суду відповідно до вимог законодавства України.

Основними напрямками діяльності відділу є:

- підготовка обґрунтування потреби у бюджетних асигнуваннях на фінансування діяльності суду та подання відповідної інформації в установленому порядку;

- складання та подання в установленому порядку та у передбачені строки бюджетної (бухгалтерської) звітності;

- здійснення бюджетного обліку нефінансових активів, фінансових активів та зобов'язань;

- ведення бюджетного (бухгалтерського) обліку фінансово-господарської діяльності суду;

- забезпечення своєчасності податкових платежів, розрахунків за набуті матеріальні цінності, надані послуги та виконані роботи;
- організація та ведення обліку грошових коштів, що поступають, товарно-матеріальних цінностей та основних засобів;
- здійснення розрахунків з оплати праці, щомісячного довічного утримання, вихідної допомоги та інших відповідних виплат суддям суду, а також оплати праці працівникам апарату суду;
- здійснення контролю за дотриманням штатної, фінансової дисципліни, проведення інвентаризації матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків, стягненням дебіторської та погашенням кредиторської заборгованості, дотриманням платіжної дисципліни, дотриманням вимог встановленого документообігу;
- вжиття заходів щодо попередження недостач, нецільового витрачання коштів та товарно-матеріальних цінностей, порушень фінансової та господарської дисципліни та законодавства;
- здійснення прийому, обліку, видачі та зберігання грошових коштів, інших товарно-матеріальних цінностей та основних засобів;
- участь у проведенні інвентаризації майна та фінансових зобов'язань, своєчасне та правильне визначення результатів інвентаризації, відображення їх в обліку;
- взаємодію України з іншими державними органами та організаціями, а також іншими структурними підрозділами суду з питань, що віднесені до компетенції відділу;
- виконання інших функцій, покладених на відділ.

У підсумку зазначимо, що апарат суду вирішує питання, пов'язані з кадровим, фінансовим, матеріально-технічним та інформаційним забезпеченням судів загальної юрисдикції, а також організує будівництво та ремонт приміщень цих судів. Апарат суду також аналізує судову статистику, дотримання строків розгляду судових справ, вносить пропозиції щодо усунення виявлених недоліків у роботі суддів.

Таким чином, були вивчені та проаналізовані завдання та функції апарату суду, практика провадження діяльності з організаційного забезпечення судів, а саме заходи щодо організаційного, матеріально-технічного, фінансового, кадрового забезпечення, організації будівництва, реконструкції, придбання, експлуатації, ремонту, технічного обслуговування, а також заходи щодо формування єдиного інформаційного простору.

Основною проблемою апарату суду, як і раніше, залишається їх недостатнє фінансування, внаслідок чого протягом останніх років реалізовувався комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію видатків коштів. Дана негативна ситуація породжує не менш значущі проблеми, такі як кадрове забезпечення судів, низькі заробітні плати працівників апаратів судів.

Нині стан справ із кадровим забезпеченням залишається вкрай незадовільним, необхідно визначати потреби судів в кадрах, формувати резерв, надавати методичну та правову допомогу.

Вкрай низька заробітна плата у працівників апарату судів, оплата праці суддів не відповідає їх високому статусу, не забезпечує гідних умови життя. У результаті порядних та кваліфікованих фахівців залучати до складу суддівського корпусу стає дедалі важче, спостерігається великий «потік» кадрів. Дані суперечності можуть бути вирішені за допомогою внесення до законодавчих актів відповідних змін та доповнень.

Таким чином, в даний час необхідно вирішувати задачі по зміцненню кадрового потенціалу, підвищення професійного рівня суддів та працівників апаратів судів, формуванню правової культури та правосвідомості учасників судових процесів щодо впровадження у сферу судової діяльності сучасних інформаційних технологій, що є одним із найважливіших напрямів діяльності апарату суду. Певною мірою потрібно удосконалювати законодавство України, що встановлює організацію судової влади та судової системи країни, а також порядок судочинства.

Висновки до розділу 2

Розглянуто правовий статус апарату суду. При цьому проаналізовано законодавство з вказаних питань, щодо основних повноважень. Висвітлено підходи щодо визначення правового статусу апарату суду. Правовий статус являє собою складну систему з багатьох компонентів, які забезпечують можливість судді здійснювати незалежне, неупереджене та справедливе правосуддя. Вказане поняття характеризується як правове становище організаційного забезпечення суду, державних службовців, їх права, обов'язки та гарантії, його місце у судовій системі. Зміст статусу апарату суду включає наступні складові елементи: правоздатність та дієздатність працівників апарату суду; закріплені за ними законодавством права та обов'язки; гарантії цих прав та обов'язків; відповідальність за належне виконання покладених на нього обов'язків. Зосереджено увагу на різниці у структурному забезпеченні апаратів судів. Організація діяльності апарату суду визначається нормами цивільного, кримінального та адміністративного процесуального законодавства України, положеннями нормативних правових актів з питань судового діловодства, ведення архіву та судової статистики, законодавства про забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність судів.

Отже, апарат суду здійснює свою діяльність у взаємодії із судовими органами, правоохоронними органами, органами прокуратури, територіальними органами державних органів виконавчої влади, Державною судовою адміністрацією, органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, організаціями та громадянами. Крім того окреслено питання структури апарату суду та його керівництва у тому числі, вказано на проблемні питання, які існують на практиці. Також звернено увагу на зміст та основні напрямки діяльності апарату суду.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТІВ СУДІВ У СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ

3.1 Зарубіжний досвід розвитку та діяльності апаратів судів у системі правосуддя: позитивний досвід для України

Глобалізаційні, інтеграційні тенденції розвитку сучасного суспільства обов'язково накладають свій відбиток на правові системи держав, що наповнюють їх універсальними, перевіреними часом та практикою застосування нормативними приписами, які довели свою ефективність та дієвість застосування. Також запозичення зарубіжного досвіду правового регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин є одним із самих поширених напрямів реформування, удосконалення національної правової системи. Адже це дає можливість уникнути стадії спроб та помилок, адаптувати у власне законодавство дійсно дієві механізми регулювання відповідно до сучасних вимог демократії та громадянського суспільства [44].

Звичайно, правова система кожної держави є унікальною, відображає власне місцеву специфіку державного будівництва, систему розподілу державної влади, взаємин між громадянами, владою, іншими учасниками суспільних відносин. За таких умов правове регулювання багатьох «чутливих» питань, зокрема організаційного забезпечення діяльності суду, юридичного механізму формування апарату суду в країні, має здійснюватися з істотним врахуванням національно-суспільної складової питання, присутнього на рівні розвитку правової культури, взаємозв'язків та взаємовпливу різних гілок влади [45].

При здійсненні аналізу закордонного досвіду правового регулювання організаційного забезпечення діяльності суду, формування апарату суду варто насамперед зупинитися на зразках законодавства пострадянських

країн. Схожі законодавчі традиції, ментальність населення, суспільно-політичні виклики та шляхи їх вирішення визначають предметний інтерес до таких національних правових систем, враховуючи потенційно високий рівень ефективності імплементації позитивного нормотворчого, правозастосовного досвіду цих країн [46].

Однак, слід також звернути увагу і на країни-члени Європейського Суду з урахуванням того, що Україна стрімко веде свій шлях до вступу в ЄС. Мета досягнення європейських стандартів організації забезпечення діяльності суду як пріоритет української влади обумовлює підвищений науковий інтерес насамперед до законодавства країн Західної Європи. Серед вчених-юристів слід відзначити вагомий внесок у дослідження контрольної-наглядової діяльності вчених, як: В.Б. Авер'янов, А.М. Бандурка, Ю.П. Бітяк, В.В. Галуцько, І.П. Голосніченко, Т.О. Коломійець, В.К. Колпаков, А.В. Кузьменко, О.Ф. Мельник, О.М. Музичук та інші. Водночас пострадянським правовим системам увага приділяється меншою мірою; як правило, вони аналізуються в розрізі спеціальних досліджень певного аспекту функціонування судової системи.

Тому варто розглянути організацію судової системи на території відповідних держав та утворень та процедуру безпосереднього формування апарату суду.

Розглянемо один із аспектів забезпечення судів, пов'язаний з організаційно-управлінською діяльністю зовнішніх органів, на які покладаються повноваження з організаційного, матеріально-технічного, інформаційного, документаційного, фінансового забезпечення судів.

Аналіз організації даної діяльності дозволяє зробити висновок, що у Європі та на північно-американському континенті склалися два типи забезпечення судових органів: судово-організаційний та адміністративно-організаційний [47]. У рамках першого для організаційного забезпечення судів створюються окремі державні органи, які не входять до системи виконавчої влади та наділені спеціальними повноваженнями щодо

організаційного, фінансового, інформаційного забезпечення діяльності судів. При цьому орган може визначатися як незалежний (США) або «орган у системі судової влади» (Україна) [48]. Загальний контроль за ними здійснює суддівська спільнота.

Як приклад держави із судово-організаційним типом забезпечення правосуддя можна навести США, де з 1939 р. діє Федеральне адміністративне агентство судів Сполучених Штатів (The Administrative Office of the United States Courts), основною місією якого є забезпечення рівного та ефективного доступу до правосуддя [49]. Воно здійснює широкий спектр управлінських, організаційних, юридичних, фінансових та інформаційних функцій у федеральних судах, а також щодо Конференції суддів США, її комітетів, забезпечує комунікацію у судовій системі та у взаєминах з іншими органами влади та громадськістю. Агентство не залежить від законодавчої та виконавчої влади, загальне керівництво ним здійснює Конференція суддів США, яка для оперативного управління призначається директором. Аналогічні агенції існують і в штатах, забезпечуючи діяльність судових органів суб'єктів федерації (наприклад, The California Administrative Office of the Courts).

Аналогічним чином у Шотландії організаційне забезпечення судів здійснює Шотландська судова служба (Scottish Court Service, або SCS), яка є незалежним органом, передбаченим законодавством та реалізуючим щоденне управління судами та Службою державного піклувальника [50].

Нею керує корпоративна рада під головуванням лорда-президента, генерального судді Шотландії, який очолює суддівське співтовариство країни. SCS полегшує доступ до правосуддя, забезпечуючи наявність персоналу, приміщень та технічних засобів для підтримки діяльності судових органів та членів суддівського співтовариства.

У рамках другого типу функція організаційного забезпечення судів покладається на органи виконавчої влади, як правило міністерство юстиції чи його структурні підрозділи. Адміністративно-організаційний тип склався у

Великій Британії (Англія, Уельс), Австрії, Швеції, Білорусії та ін. У Великій Британії діє Служба забезпечення діяльності судів і трибуналів Її Величності (Her Majesty's Courts & Tribunals Service) [51]. Даний орган входить до складу Міністерства юстиції та має статус виконавчого органу.

Він здійснює організаційне забезпечення апеляційного суду, Високого суду, Судна корони, судів графств, судів в Англії та Уельсі.

В Австрії організаційне забезпечення діяльності судів покладається на Міністерство юстиції, яке є відповідальним також за доступ населення правосуддя [52]. Тут міністр юстиції навіть має кадрові повноваження щодо призначення суддів на місцях.

В Російській Федерації ця діяльність реалізується декількома суб'єктами. Так, організаційне забезпечення Верховного Суду здійснює його апарат, федеральні суди загальної юрисдикції – Судовий департамент при Верховному Суді Російської Федерації [53].

Отже, незалежно від того, який тип організаційного забезпечення судів обрала держава, вона відрізняється єдністю всередині країни.

Сучасний світовий досвід свідчить, що існують три основні форми організаційного забезпечення судів.

Перша – функції стосовно організаційного забезпечення судової влади здійснюють міністерства юстиції, а стосовно спеціалізованих судів – профільні міністерства (ФРН, Франція тощо). Рецепція принципу розподілу влади та незалежності суддів не привела до повної відмови від подібних моделей, навпаки, вони вважаються досить ефективними враховуючи умови стійких традицій невтручання посадовців органів виконавчої влади в процес відправлення правосуддя [54].

Прикладом такої форми організаційного забезпечення діяльності судів серед європейських країн є Латвія, бо головним органом цієї держави, що займається забезпеченням діяльності судової влади, є Міністерство юстиції. Саме на цей орган виконавчої влади покладається організаційне керівництво окружними судами, районними (міськими) і відділами земельних книг.

Міністр юстиції має широкі кадрові повноваження у сфері формування суддівського корпусу, призначає суддів на адміністративні посади всередині країни, а також разом з Міністром закордонних справ вносить на затвердження Кабінету міністрів Латвії кандидатури суддів для представництва інтересів країни в Європейському суді [55]. При Міністерстві юстиції діє Судова адміністрація, що діє в декількох напрямках: 1) управління кадрами в апаратах судів; 2) організація тренінгів для суддів; 3) організація бухгалтерського обліку та бюджетного планування; 4) матеріально-технічне забезпечення й керування ІТ у судах.

Друга – організаційне забезпечення здійснюється через установи або апарати судів, які були спеціально створені, та які підпорядковані вищому органу самоврядування суддів (Угорщина), або вищій посадовій особі 14 судового органу (у Великій Британії лорд-канцлер), або вищому судовому органу, [56, с. 589-614]. У США забезпечення судів до 1939 року здійснювало Міністерство юстиції, однак після відмови від такої системи через її несумісність з судовою незалежністю цю функцію передали Адміністративному управлінню судів США, утвореному в складі судової гілки влади. У таких країнах вважається, що відмежування виконавчої влади від судової системи підвищує рівень гарантування незалежності суддів.

Законом Литовської Республіки «Про суди» [57] проведено чітке розмежування між гарантіями незалежності суддів при здійсненні ними правосуддя, адміністративною діяльністю судів та контролем над нею. Поняття адміністративної діяльності судів включило все те, що прямо не пов'язане зі здійсненням правосуддя: матеріально-технічне забезпечення судів, правила розподілу справ, робочий час, роботу допоміжного персоналу тощо. Раніше здійснення контролю над адміністративною діяльністю судів у Литві доручалося головам відповідних судів і Департаменту судів при Міністерстві юстиції, у якому працювали делеговані судді (законом дозволялося делегувати суддю строком до одного року із правом продовження даного строку для роботи, пов'язаної з діяльністю судів). До

повноважень міністра юстиції належало затвердження положень про контроль над адміністративною діяльністю судів, розподіл справ тощо та внесення на розгляд Президентові Республіки можливі кандидатури на посаду судді.

З часом Конституційний суд Литви своєю постановою від 21 грудня 1999 року усунув із правової системи як антиконституційні деякі норми Закону «Про суди». Міністр юстиції був позбавлений права встановлювати кількість суддів у відділах судів, призначати заступників голів судів і керівників відділів судів. Такою, що суперечить конституційним принципам незалежності суддів і поділу влади, визнана й можливість делегування суддів до структур Міністерства юстиції й Департаменту по судах при Міністерстві юстиції, до цього передбачена зазначеним Законом. Постанова Конституційного Суду Литовської Республіки скасувала й право міністра юстиції порушувати дисциплінарні справи відносно суддів і відстороняти їх від посади до розгляду такої справи Судом суддівської честі, право міністра контролювати адміністративну діяльність судів та організувати їхнє фінансове забезпечення. Уже в бюджеті на 2000 рік кошти були виділені не Міністерству юстиції, а кожному суду безпосередньо. У зв'язку із зазначеним, суддя Конституційного Суду Литовської Республіки Е. Куріс зазначив, що цією постановою розширилась конституційна доктрина незалежності суддів і судів [58].

Таким чином, відповідно до останньої редакції Закону Литовської Республіки «Про суди» вся повнота контролю над адміністративною діяльністю судів передана самій судовій владі. Заснована для обслуговування органів судової автономії Національна судова адміністрація повинна була замінити департамент судів при міністерстві юстиції, але в остаточному підсумку стала лише «секретарем» Ради судів. При Президентові заснована колегія з відбору суддів для вирішення питань про призначення та звільнення суддів, а також просування їх по службі [59, с. 148].

Третя форма – змішана, функції із організаційного забезпечення судової влади розділяються між органами суддівського самоврядування (або спеціально утвореними органами, підпорядкованими суддівському самоврядуванню) і міністерством юстиції. У такому разі поширеною є практика, коли питання організаційного забезпечення суддів є компетенцією суддівського самоврядування (визначення розмірів винагороди, преміювання, просування по службі тощо), а питання організації роботи апаратів судів і статусу їх працівників віднесено до міністерства юстиції (його окремих підрозділів).

Наприклад, в законодавстві Естонії використовуються і визначаються межі таких видів діяльності, як управління судами, керування судами, організаційне забезпечення судів, наглядовий контроль.

Під управлінням судами в Естонії розуміють діяльність, що повинна забезпечити: а) можливість незалежного здійснення правосуддя; б) необхідні для здійснення правосуддя умови роботи; в) навчання працівників суду; г) доступність правосуддя.

Судовими установами першої та апеляційної інстанцій управляють Рада з управління судами й Міністерство юстиції. До Ради з управління судами входять голова Державного суду, п'ять суддів, два члени Рийгикогу (вищий представницький та законодавчий орган влади), призначений Правлінням адвокатур присяжний адвокат, Генеральний прокурор держави або призначений ним державний прокурор і Канцлер юстиції або призначений ним представник. Міністр юстиції або призначений ним представник має у Раді право голосу.

До повноважень указаної Ради віднесено: а) визначення кола роботи суду; б) визначення структури судів; в) визначення точного числа суддів у суді; г) затвердження регламенту суду тощо. Крім цього, Рада з управління судами висловлює позицію щодо принципів формування й зміни річних бюджетів судів.

Функції керування судами в Міністерстві юстиції виконує відділ судів. Основними завданнями відділу є організація й нагляд за діяльністю судів першої та апеляційної інстанцій на підставах й у порядку, передбачених законом; організація діяльності та посадовий нагляд за Центром реєстру Міністерства юстиції; організація роботи й нагляд за посадовою діяльністю та правовим обслуговуванням нотаріату; організація діяльності служби судових виконавців і присяжних перекладачів, а також організація й нагляд за роботою банкрутних керуючих; забезпечення законності діяльності адвокатури та організація представництва держави в судовому процесі, а також розгляд клопотань з надання правової допомоги.

За організаційну діяльність судів першої та апеляційної інстанцій відповідає служба управління судами відділу судів. Служба управління судами: а) визначає напрям розвитку діяльності судів; б) визначає очікувані результати діяльності для керуючих директорів (аналог керівника апарату суду в Україні) та стежить за їхнім досягненням; в) організовує навчання та атестацію судових чиновників; г) аналізує вартість правосуддя та інше.

Крім суддівського самоврядування й управління судами законодавство Естонії використовує термін «наглядовий контроль» (Supervisory control). Так, чинний Закон Естонії «Про суди» [60] покладає обов'язок на голів судів здійснювати наглядовий контроль за належним відправленням правосуддя й виконанням суддями їхніх обов'язків (ст. 45). Голова суду може вимагати від суддів пояснень, перевіряти ведення діловодства й збирати іншу необхідну інформацію. Контроль за суддями судів першої інстанції здійснює також голова окружного суду.

Наглядовий контроль за виконанням обов'язків голів судів першої та апеляційної інстанцій здійснює міністр юстиції. Міністр юстиції може вимагати від голів судів пояснень про належне відправлення правосуддя в суді. Також міністр юстиції Естонії здійснює контроль за діяльністю адміністративних директорів у судах. Він може вимагати від

адміністративних директорів судів пояснень, перевіряти ведення діловодства й виконання бюджету, збирати іншу необхідну інформацію.

Наявність компетентних працівників з певними функціями та визнаним статусом є суттєвим чинником ефективної роботи судової системи.

Як і в попередніх звітах, виділяється п'ять типів службовців суду:

- посада службовця судової канцелярії (рехтспфлегера), як в австрійській та німецькій судовій системі, згідно з визначенням Європейського об'єднання службовців судових канцелярій, є незалежним судовим органом, закріпленим у Конституції та пов'язаним з виконанням функцій, визначених законом; службовець судової канцелярії не допомагає судді, але працює разом з ним і може виконувати різні юридичні завдання, наприклад, в області сімейного чи спадкового права; до його компетенції також входить самостійне прийняття судових рішень про надання громадянства, платіжні доручення, виконання судових рішень, аукціонах нерухомого майна, кримінальних справах та виконанні судових рішень у кримінальних справах; він має право виконувати адміністративні судові завдання.

Посада службовців судової канцелярії певною мірою є чимось середнім між посадами суддів та службовців суду – за аналогією з посадою секретаря;

- помічники судді, завдання яких входить надання безпосередньої допомоги суддям. І судові радники та секретарі допомагають суддям у судовій діяльності (особливо в процесі слухань) та заповняють судові акти;

- працівники, відповідальні за різні адміністративні питання та управління справами суду;

- технічний персонал, відповідальний за інформаційно-технічне обладнання, безпеку та чистоту;

- інші службовці суду.

Співвідношення між службовцями суду та професійним суддею дозволяє оцінити якість надання допомоги судді та простежити ситуацію в динаміці.

Таке співвідношення слід оцінювати з обережністю з таких причин:

- Як уже було зазначено, значна частина судових функцій може бути покладена на непрофесійних суддів, яким теж потрібна допомога. Це означає, що частина службовців суду у такому разі допомагають непрофесійним суддям, змінюючи, в такий спосіб, умови спостережуваного співвідношення.

- 16 держав надали дані щодо кількості службовців судової канцелярії (рехтспфлегеров) або відповідного персоналу. Останні виконують судові функції незалежно і тому розглядаються як помічники суддів.

- Зміну даного співвідношення під час останніх трьох оцінок також слід розцінювати у світлі зміни кількості суддів та службовців суду. Якщо значна кількість суддів йде в відставку без негайної заміни, співвідношення збільшиться, а змін у поповненні службовців суду не відбудеться. Так само, якщо наймається більше суддів, то співвідношення зменшується, у той час як кількість службовців суду залишається такою самою.

- Нарешті огляд коментарів деяких держав та утворень показує, що ситуація в кожній державі чи утворенні дуже часто різниться, особливо щодо обсягу роботи службовців суду. Відповідно, не можна стверджувати з упевненістю, що запропоноване розмежування п'яти категорій службовців суду точно відповідає ситуації кожної держави чи установи. Даний факт може поставити під сумнів достовірність зібраних даних та підведених підсумків.

В деяких державах чи утвореннях команда судді численна (Мальта, Великобританія – Англія та Уельс, Великобританія – Шотландія): штат співробітників складає від семи до більш ніж десяти працівників на одного суддю. Ймовірно, таке відбувається через судову організацію, властиву загальному праву. Іспанія також належить до цієї групи країн. В інших державах кількість службовців суду набагато менше (Албанія, Австрія, Бельгія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Чехія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Люксембург, Монако,

Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Румунія та Словаччина) – середня кількість працівників становить три або менше.

Якщо не брати до уваги держави та утворення системи загального права (частини Великобританії, Ірландія та Мальта), середня кількість службовців суду на одного професійного суддю у 2020 році скоротилася з 3,9 до 3,5.

Як зазначено вище, кількісні дані щодо категорії службовців судової канцелярії рехтспфлегеров або аналогічних категорій представили 16 держав та утворень.

Половина службовців суду складається з клерків і помічників, до завдання яких входить надання безпосередньої допомоги суддям.

Функції адміністрування та управління забезпечуються приблизно 20% службовців суду з урахуванням нестандартних ситуацій: 7 держав заявили, що персонал, який виконує дані функції, що становить понад 40 % від усіх службовців суду (Бельгія, Боснія та Герцеговина, Данія, Естонія, Словенія, Швейцарія, «Колишня югославська Республіка Македонія»). В Швейцарії, наприклад, персонал, який виконує обов'язки, пов'язані з адмініструванням та управлінням судів, включає також працівників, відповідальних за адміністрування та управління справами судового архіву.

Найяскравішим свідченням того, як складно вивести спільний знаменник серед європейських держав та утворень щодо службовців суду, є підкатегорія «інші службовці суду». Склад цієї підкатегорії змінюється від персоналу конкретних судів чи органів (наприклад, Верховний суд та Адміністративне управління судовими ресурсами в Албанії або Підрозділи із захисту державної таємниці та Підрозділ Верховного суду прецедентного права в Латвії) до персоналу, відповідального за обробку архіву суду, в Австрії (Kanzlei), судових стажистів у Чехії, персоналу, що відповідає за судову документацію, у Чехії та Монако, перекладачів в Естонії, помічників, реєстраторів, вантажників та інших в Італії, консультантів Верховного суду у Латвії, перекладачів та психологів у Литві, соціальних працівників у Монако,

консультантів, секретарів, кур'єрів у Чорногорії, помічників світових суддів, помічників судді та адвокатів-стажерів у Румунії, поліції при суді у «Колишній югославській Республіці Македонії», друкарок в Ізраїлі і т. д. Угорщина у 2014 році включила у цю категорію працівників, які відповідають за різні адміністративні завдання та управління справами судів та технічний персонал.

На закінчення можна відзначити, що порівняння службовців суду за категоріями недоцільно або навіть неможливо.

Також слід спробувати краще оцінити організацію управлінської частини у рамках адміністративних завдань (3-я категорія завдань службовців суду) та обсяг позавідомчих завдань.

Можливо, також було б корисно виділити інноваційні організації, в яких судові функції Конституцією чи законом передані незалежним службовцям суду, що скорочує час, який частково витрачається на судові розгляди.

3.2 Удосконалення діяльності апаратів судів у системі правосуддя України в сучасних умовах

Зростання кількості аналізованих судами (загальної юрисдикції та іншими) суперечок постійно випереджає зростання кількісного складу суддів. Дана тенденція призводить до неухильного та суттєвого зростання навантаження на кожного суддю.

Керівництво вищих органів судової влади, голови судів та вчені цілком обґрунтовано приходять до висновку, що неможливо продовжувати підвищувати пропускну спроможність судової системи тільки шляхом екстенсивного розвитку за рахунок механічного збільшення кількості суддів, а слід розробляти шляхи вдосконалення продуктивності роботи кожного судді, працівників апарату суду загалом. На це звернуто увагу і на затверджену Президентом України «Стратегію розвитку системи правосуддя

та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки» [61] (далі – Стратегія). Стратегія покликана вирішити нові завдання, обумовлені прагненням України відповідати світовим стандартам у сфері судочинства, що потребує комплексного підходу до вдосконалення судової системи. Складовою частиною реалізації намічених Стратегією цілей є необхідність формування виваженої системи заходів оптимізації навантаження наявного штату суддів, звільнення їх від виконання чисто технічних та організаційних функцій, які безпосередньо не належать до відправлення правосуддя.

Одним із способів вирішення цієї складної та багатоаспектної проблеми є більш активне та зважене залучення працівників апарату суду та офісу судді у діяльність з розгляду та вирішення справ. Для цього необхідно розглянути кілька взаємопов'язаних питань:

- визначити склад та процесуальний статус працівників апарату суду, які безпосередньо працюють разом із суддею та складають офіс судді;
- розмежувати поняття «судова діяльність» та «правосуддя»;
- визначити, хто із працівників апарату суду має пряме відношення до провадження судової діяльності.

Намагатися розмежувати компетенцію між співробітниками суду.

Нині у судах формується система організації судового діловодства, основу якої використано з зарубіжного досвіду «відділу діловодства». В даний час у кожного судді є його помічник, а також секретар судового засідання. У рамках цієї системи документообігу в канцелярії суду лише первинно реєструються процесуальні документи, що надійшли і нові документи, що додатково надходять, а потім вони відразу передаються судді або його помічнику і практично вся робота зі справою ведеться у судді. Повідомлення, копії документів надсилаються учасникам у справі, особам помічником чи секретарем. Весь контроль проходження та розгляду справи покладається лише на суддю та його співробітників.

Зараз ці співробітники (секретар судового засідання, судовий розпорядник, старший судовий розпорядник) відповідно до ЦПК України

[62] взагалі не мають процесуального статусу, а щодо Кодексу адміністративного судочинства України (крім фахівця, який взагалі не є процесуальною фігурою) відносяться до учасників процесу, що сприяють здійсненню правосуддя (ст. 61) [63].

Обґрунтованість віднесення Кодексом адміністративного судочинства України секретаря судового засідання та судового розпорядника до розряду осіб, які сприяють здійсненню правосуддя, заперечується рядом спеціалістів. На їхню думку, ці особи знаходяться по іншій бік процесу від осіб, що беруть участь у справі, - на стороні суду як суб'єкта процесуальних правовідносин. У зв'язку з цим секретарів судового засідання, судових розпорядників пропонується виділити як окрему самостійну групу (окремого суб'єкта) процесу.

Розвиваючи своє обґрунтування, Є.А. Трещева звернула увагу на те, що у секретарів судових засідань судових розпорядників в судах (як державних службовців, які забезпечують виконання повноважень судів) не виникає процесуальних відносин із судом [64]. Тому вони не можуть бути віднесені до звичайних учасників процесу (осіб, що беруть участь у справі або сприяють здійсненню правосуддя), що перебувають з судом у процесуальних правовідносинах. Суд, його посадові особи, працівники апарату суду - це такі суб'єкти судових відносин, які або здійснюють правосуддя (суди, окремі судді), або забезпечують виконання повноважень суддів (секретарі судових засідань, судові розпорядники).

Таким чином, є більш послідовним об'єднувати помічника судді та секретаря судового засідання до однієї групи з судом, оскільки за чіткого розмежування обов'язків та під контролем судді кожен з них забезпечує виконання своєї частини у загальному процесі розгляду та вирішення справи.

В даний час крім технічної роботи всі ці співробітники більшою або меншою мірою задіяні у виконанні процесуальних функцій.

Судовий розпорядник [65] - особа, яка забезпечує додержання встановлених правил у залі судових засідань:

- забезпечує належний стан залу судового засідання і запрошує до нього учасників цивільного процесу;
- з урахуванням кількості місць та забезпечення порядку під час судового засідання визначає можливу кількість осіб, що можуть бути присутні у залі судового засідання;
- оголошує про вхід і вихід суду та пропонує всім присутнім встати;
- слідкує за додержанням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;
- виконує розпорядження головуючого про приведення до присяги перекладача, експерта;
- під час судового засідання приймає від учасників цивільного процесу документи та інші матеріали і передає до суду;
- запрошує до залу судового засідання свідків та виконує вказівки головуючого щодо приведення їх до присяги;
- виконує інші доручення головуючого, пов'язані із створенням умов, необхідних для розгляду справи.

Законом про судоустрій і статус суддів встановлено, що у кожному суді діє служба судових розпорядників, але станом на кінець серпня 2020 року, фактично, не кожен суд в Україні має у своєму штаті судових розпорядників [66]. У разі відсутності судового розпорядника у судовому засіданні його функції виконує секретар судового засідання.

Судовий розпорядник є державним службовцем категорії «В», призначається на посаду та звільняється з посади керівником апарату суду. З огляду на те, що судові розпорядники мають право і зобов'язані не лише виконувати доручення і розпорядження головуючого судді, а й вчиняти самостійні дії, що потребують знання процесуального та матеріального законодавства України, вважаємо за потрібне встановити до кандидата на посаду судового розпорядника вимогу мати ступінь вищої освіти в галузі знань «Право» не нижче бакалавра, а не молодшого бакалавра, як це

передбачено Положенням «Про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників» [67] від 20.07.2017 року.

У Положенні про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників від 20.07.2017 року практично не врегульованим залишається характер взаємовідносин служби з іншими структурними підрозділами апарату суду та повноваженнями керівника апарату суду щодо добору, призначення на посаду працівників служби, організації умов, потрібних для виконання останніми своїх службових обов'язків, притягнення їх до відповідальності або заохочення.

Таким чином, розпорядник суду – це службова особа, обов'язки якого щодо здійснення низки процесуальних дій, не тягнуть юридичних наслідків для учасників процесу. Ці процесуальні дії багато в чому мають характер допоміжних дій, які безпосередньо не тягнуть юридичних наслідків, як такі, що не вирішують справи по суті або завершують судову процедуру.

Секретар судового засідання також вчиняє передбачені законом процесуальні дії, пов'язані з веденням протоколу судового засідання та контролю за явкою учасників процесу. Вони деталізовані у його обов'язках:

- перевірка перед початком судового засідання явки всіх викликаних у судові засідання осіб та їх повноважень на участь у справі, з'ясування причин неявки викликаних осіб, доповіді про це судді (і за його вказівкою щодо вжиття заходів для забезпечення явки осіб, які беруть участь у справі);
- забезпечення підпису експертів, свідків, перекладачів після попередження їх суддею про відповідальність у разі їх участі у справі;
- ведення протоколу судового засідання (при винесенні в судовому засіданні протокольної ухвали, яке оголошується суддею усно, занесення його в протокол із зазначенням питання, з якого виноситься таке визначення, мотивів, за якими суд дійшов своїх висновків, та висновків за результатами розгляду питання);
- ознайомлення осіб, які беруть участь у справі, з протоколом судового засідання;

- оголошення або вручення під розписку особам, які беруть участь у справі та іншим особам за вказівкою головуючого у судовому засіданні копій судових актів, повідомлень про виклик у судове засідання.

Як видно, спектр повноважень секретаря охоплює лише судове засідання та подальше виготовлення протоколу.

У спеціаліста практично відсутні процесуальні повноваження. Однак і цей співробітник певною мірою задіяний у процесуально-технічній діяльності. Він, зокрема:

- своєчасно, у встановлені КУПАП [68] та ЦПК України терміни надсилає копії судових актів особам, які беруть участь у справі, у разі потреби спрямовує телефонні та факсимільні повідомлення;

- здійснює засвідчення копій судових актів та їх розсилку особам, які беруть участь у справі, а також іншим особам, зазначеним у судових актах, якщо не потрібно засвідчення копії гербовою печаткою; видає або розсилає додаткові копії судових актів;

- оформляє та видає виконавчі листи та довідки на повернення державного мита в установленому порядку.

Всі ці дії регламентуються процесуальним законом і певною мірою їх можна віднести до процесуальної діяльності щодо відправлення правосуддя.

На цей час відбулося розширення сфери судової діяльності, значно поповнився перелік віднесених до компетенції судів справ. При цьому вони дуже різняться як у характері правовідносин, які у їх основі, так і за характером та змістом процесуальної діяльності суду. Це підводить до необхідності розібратися у питанні - чи вся діяльність суду є здійснення правосуддя, чи у суду, крім його основної функції, з'явилися додаткові повноваження.

Сучасні процеси розширення сфери судової діяльності пов'язані з інформатизацією процесу організації роботи суду. Розвиток та шляхи вдосконалення судів загальної юрисдикції, а саме ланки районних (міських судів) має бути пов'язаний з інформатизацією процесу організації роботи

суду. Демократичні перетворення України, становлення «інформаційного суспільства» безпосередньо торкнулися питання організації правосуддя, загострили проблеми розвитку інформаційної сфери судової системи: інформаційне забезпечення судів і натомість інтенсивно змінюється законодавство, відкритість і прозорість діяльності судів для суспільства, забезпечення оперативного доступу до правосуддя.

Можна також відзначити зростання загроз безпеці здійснення судової діяльності, зростання навантаження на суддів та апарат судів, потреба у вдосконаленні адміністративного забезпечення діяльності судів та організації їх ефективної інформаційної взаємодії [69].

Вступ України до Європейського Союзу також висуває ряд вимог щодо реалізації сучасних механізмів відкритості правосуддя та забезпечення європейських стандартів інформаційної сфери судочинства. Все це зумовило одну з основних вимог судової реформи - розвиток інформаційної сфери судової системи України, а саме судів середньої ланки (районних, міських судів загальної юрисдикції).

Пошук напрямів підвищення ефективності роботи апарату суду пропонуємо почати із переліку бажаних результатів. У такому контексті зазначимо, що ефективна організація роботи апарату суду може сприяти зменшенню загальної тривалості розгляду справ у суді, тривалості підготовки справи до розгляду, часу очікування копій судових рішень, зменшенню коефіцієнта розгляду справ у вимірі людських ресурсів тощо. Саме такі результати можуть свідчити про потрібний рівень забезпечення судової діяльності працівниками апарату суду.

Маючи знання про потрібний результат та сучасний стан справ, можемо визначити і слабкі місця, виправлення яких підвищить ефективність роботи апарату суду. Це може бути оптимізація процесуального законодавства із конкретизацією повноважень працівників апарату суду у межах виконання допоміжних функцій щодо здійснення судьями правосуддя; запровадження у штаті апарату суду посад з метою виконання медіативних

функцій; оптимізації розподілу службових повноважень між працівниками апарату суду; недопущення зменшення кількості приміщень судів першої інстанції у процесі оптимізації їх структури та формування на нижньому рівні судової системи окружних судів; покращення технічного забезпечення апаратів судів та реалізації положень Концепції «електронного суду»; збереження професійних кадрів апаратів судів шляхом підвищення рівня оплати їх праці та соціального статусу та інше.

Окремо виділяємо необхідність інформатизації діяльності суду та його апарату. Інформатизація судів дозволяє перевести багато інформаційних процесів на сучасну технологічну базу і тим самим змінити зміст і характер праці судах. Завдяки автоматизації інформаційних процесів, головна ланка судової системи - судді значною мірою звільняються від рутинних, трудомістких операцій і можуть основний час присвятити якісному, всебічному та повному вивченню матеріалів судових справ, підготовці судових рішень, вивченню нормативних правових актів, узагальненню та аналізу судової практики, підвищенню власної кваліфікації, забезпечення контролю за процесуальними термінами та діями працівників апарату суду [70, с. 114].

Слід зазначити ефект підвищення ступеня особистої безпеки суддів, працівників апаратів судів, учасників судових процесів. При реалізації адміністративних процесів інформатизація дозволяє більш рівномірно розподіляти навантаження суддів та працівників апаратів судів, оперативно та достовірно проводити аналіз організаційно-управлінських проблем та виробляти ефективні заходи їх вирішення, знизити фінансові витрати на організацію та проведення судових процесів, забезпечити контроль за дотриманням процесуальних норм.

Інформатизація судової системи реалізує нові механізми доступності, відкритості та прозорості правосуддя, прав громадян на судову інформацію, формує нові схеми державного та громадського управління, дозволяє підвищити рівень правової захищеності людини. Поширення інформації про

механізми та процедури судового захисту, права і свободи людини і громадянина має першорядне значення для побудови правової держави [71].

Особливо значуща інформація про судову реформу, нововведення в організації судочинства, зміни в судово-процесуальних нормативних актах. Нові інформаційні технології сприяють розширенню прямих та зворотних зв'язків судової влади та громадянського суспільства, вищому рівню аналізу інформації про стан судової реформи, роблячи досконалішим процес прийняття рішень та контроль за їх виконанням [72].

Таким чином, використання сучасних інформаційних технологій в організації та забезпеченні судової діяльності змінює структуру та динаміку суспільних відносин в інформаційній сфері судів, що у свою чергу потребує вдосконалення існуючих та створення нових механізмів організаційно-правового забезпечення інформатизації судів загальної юрисдикції.

Аналізу застосування інформаційних технологій у діяльності судів та апарату суду присвячено обмежену кількість досліджень. Вони не повною мірою відображають практику застосування комп'ютерних технологій та тенденції подальшого їх використання.

Відповідно до проведеного аналізу за функціональним призначенням застосування апаратом суду інформаційних технологій можна виділити такі завдання у забезпеченні та організації діяльності судів обласного рівня:

- автоматизація та раціоналізація окремих трудових операцій у діяльності суддів та працівників апарату судів, забезпечення наукової організації праці, наприклад: використання шаблонів при виготовленні процесуальних документів та текстів судових рішень, автоматизація лінгвістичної перевірки текстів, друк документів тощо;

- комплексна автоматизація судового діловодства: автоматизація реєстрації справ та матеріалів, підготовка процесуальних документів, здійснення процесуального листування, планування засідань та використання залів судових засідань, передача справ до архіву тощо;

- забезпечення адміністративного управління діяльністю суду: оперативне отримання відомостей, аналіз проходження та стану справ у суді (контроль процесуальних термінів), аналіз завантаження та управління планами суддів, автоматизація розподілу судових справ, автоматизація бухгалтерського обліку та матеріально-господарської діяльності, інформаційне забезпечення закупівель для потреб судів тощо;

- формування державної та відомчої судової статистики: автоматизація підготовки, збору, обробки, узагальнення, аналізу, надання та розповсюдження статистичної та іншої звітності;

- реалізація інформаційних процесів безпосередньо в судочинстві (зали судового засідання): наочне подання всім учасникам процесу, необхідної інформації (зображення, тексти, документи, аудіо- та відеозаписи, речові докази), забезпечення захисту та звинувачення можливості підключення мобільних комп'ютерів, які можуть бути інтегровані в інформаційну мережу зали, аудіо- та відеопроколювання судових процесів тощо;

- реалізація технологічних способів доступу громадян до правосуддя: дистанційна участь сторін у судовому процесі, застосування інтерактивних технологій інформаційної взаємодії (електронна пошта, чати) тощо;

- формування електронного архіву судових документів;

- інформаційне обслуговування громадян та інформування громадськості про діяльність судової системи: довідкові сервіси, сайти суден в Інтернет, створення системи прес-служб тощо;

- забезпечення безпеки судів, суддів та працівників апаратів судів: використання електронних систем відеоспостереження, контролю доступу до будівель та зали судів тощо;

- забезпечення навчальних процесів у навчальних закладах судової системи, підвищення кваліфікації суддів та працівників апаратів судів безпосередньо на робочих місцях.

Але найбільш затребуваними є судові рішення та огляди судової практики, інформація щодо судового діловодства (дата призначення

слухання, учасники процесу, рішення у справі тощо), відомості щодо держмита, форми найбільш необхідних громадянам судово-процесуальних документів, що подаються до суду тощо. Сайти використовують різноманітні інтерактивні можливості: електронну пошту, форуми, рубрики, оперативний доступ до реального судового діловодства (призначені справи, підсумки розгляду).

Водночас слід зазначити такі недоліки в організаційно-правовому та методичному забезпеченні створення та супроводу Інтернет-сайтів судів загальної юрисдикції:

- кількість судів загальної юрисдикції, що мають Інтернет-сайти, не відповідає сучасним вимогам інформаційної відкритості державних органів влади;
- в Інтернеті відсутні сайти, що інформують про роботу апарату суду;
- не вирішено питання організаційно-правового та методичного характеру створення та забезпечення роботи Інтернет-сайтів судів.

Проблема вдосконалення організаційно-правового забезпечення диктує необхідність якісної переробки чинних правових норм у сфері інформатизації судової системи, усунення неузгодженостей та суперечностей, заповнення прогалин та скасування застарілих норм, розвиток термінологічного та понятійного апарату у розглянутій сфері.

Загалом правова база інформатизації судів може бути представлена у вигляді 4-рівневої ієрархічної системи:

- Конституція України, акти міжнародного права, закони України, Укази Президента з питань інформатизації судової системи;
- рішення Ради суддів України, Постанови Уряду України, загальноновизнані міжнародні та національні стандарти, регламенти та положення, накази Судової державної адміністрації, акти міністерств і відомств виконавчої влади (пов'язані з інформаційною сферою судової системи);

- інструкції, положення, правила тощо, що приймаються територіальними підрозділами органів державної влади у сфері інформаційної взаємодії з судовою системою; корпоративні положення, правила, стандарти (наприклад, місцевих операторів зв'язку, провайдерів тощо);

- внутрішні нормативні акти (накази, положення, інструкції) судів та Судової державної адміністрації.

При формуванні правової бази слід вирішити кілька завдань:

- визначити єдиний понятійний апарат інформатизації судової системи;
- розробити методологію організаційно-правового забезпечення інформатизації судової системи;
- визначити організаційну структуру системи інформатизації судів;
- визначити повноваження органів управління процесами інформатизації судової системи;
- визначити, права та обов'язки суб'єктів правовідносин у галузі створення та використання автоматизованих інформаційних систем у судах загальної юрисдикції;
- визначити порядок побудови системи правового забезпечення інформатизації судової системи;
- розробити порядок систематизації правових актів у сфері інформатизації судової системи;
- наголосити на основних аспектах взаємозв'язку правових актів у сфері інформатизації судів з актами інших підгалузей інформаційного та судово-процесуального права, а також з іншими галузями права.

При цьому система правових актів інформатизації судів має будуватися з урахуванням таких основних вимог:

- правові акти не повинні мати суперечностей, не повинні дублювати один одного;

- необхідно чітко визначити, які конкретні питання розглядає той чи інший рівень правового регулювання, як він взаємодіє з іншими рівнями, які види правових актів належать до того чи іншого рівня;

- має бути чітко визначено обов'язковість застосування, порядок розроблення та узгодження правових актів.

Одним із найважливіших питань формування правової бази є розробка та прийняття основного нормативного правового акту, який буде системоутворюючим актом загальної системи правових актів інформатизації судів. Таким системоутворюючим актом міг би стати закон «Про державну автоматизовану систему», який закладає правові основи формування єдиного інформаційного простору судів загальної юрисдикції. Цей закон, окреслюючи концептуально-правовий простір інформатизації судів, повинен враховувати економічні та соціально-політичні умови, відповідати вимогам судової реформи. Основна мета Закону – встановлення нормативної правової основи інформатизації судів.

Необхідність прийняття даного закону диктується також одним із принципів інформаційного права, закріпленим у Законі України «Про інформацію» [73] - неприпустимість встановлення нормативними правовими актами будь-яких переваг застосування одних інформаційних технологій перед іншими, якщо тільки обов'язковість застосування певних інформаційних технологій для створення та експлуатації державних автоматизованих систем не встановлена законами України. На основі такого документа мають бути сформовані акти про структуру та органи управління інформатизацією судів загальної юрисдикції.

Висновки до розділу 3:

Керуючись положеннями зарубіжного законодавства, глибоко проаналізувати діяльність апаратів суду в зарубіжних країнах, слід звернути

увагу на завдання щодо реалізації апаратом своєї діяльності. Для правового забезпечення діяльності апаратів судів слід визначити наступні аспекти:

- кваліфікаційні ознаки та організаційно-правові основи функціонування апарату суду. У цьому особливу увагу слід привернути до себе принципи організації та діяльності апарату суду. У законодавстві зарубіжних країн, поруч із конституційними принципами, закріплений і гуманітарно-правовий принцип організації єдиної системи управління із прямими і зворотними зв'язками, оптимальною середовищем функціонування;

- законодавче закріплення основних адміністративних процедур – порядку прийняття на державну службу працівників апарату суду;

- норми, форми та види відповідальності працівників апарату суду.

Для України, як позитивний приклад, слід вважати важливими у вдосконаленні адміністративно-правового забезпечення діяльності апарату суду: розробку в межах своєї компетенції інструкцій, рекомендацій та положень, що регламентують організацію діяльності апарату суду; вивчення організації діяльності апарату суду та розроблення пропозицій щодо її вдосконалення; ведення судової статистики, її адміністративно-правове забезпечення.

В умовах формування судової системи вирішальне значення має вироблення правильної кадрової політики, вміння її організація та здійснення заходів щодо кадрового забезпечення діяльності апарату суду: ретельний відбір кандидатів до апарату суду; робота з прийому на роботу відповідно до нормативних документів; подання документів; підбір кандидатів до апарату судів на конкурсній основі; організація роботи з підвищення кваліфікації працівників апаратів судів.

ВИСНОВКИ

Здійснене у кваліфікаційній роботі комплексне дослідження правового регулювання діяльності апаратів судів у системі правосуддя України, дозволило зробити такі висновки:

1. Встановлено, що інститут «організаційного забезпечення суду» є невід'ємною частиною судової системи, що дозволяє виключно у рамках закону вибудовувати та реалізовувати функції судової влади.

В ході дослідження було встановлено, що під організаційно-правовим забезпеченням діяльності судів в Україні слід розуміти організовану на основі закону і здійснювану апаратом суду систему заходів правового, інформаційного, організаційного, кадрового, фінансового та матеріально-технічного характеру, спрямовану на створення необхідних умов для самостійності та незалежності судів у процесі здійснення ними судочинства на території України.

2. Доведено, що термін «апарат суду» можна визначити як сукупність працівників суду – державних службовців, які здійснюють свої повноваження на основі загальних принципів організації та функціонування суду в цілях забезпечення його діяльності.

З'ясовано функції апарату суду на період організаційного забезпечення судової діяльності – це основні напрямки її діяльності, які характеризують місце та загальне призначення апарату суду в системі судочинства, порядок взаємодії з судовою владою та іншими правами системи забезпечення діяльності судової влади та ін. Відповідно до пропозиції, визначено функції різних структурних підрозділів апарату суду: 1) організаційна; 2) інформаційно-аналітична; 3) представницька; 4) фінансова; 5) обслуговуюча.

Завдання апарату суду поділяються на загальні та особливі. Загальні завдання - організаційне забезпечення діяльності суду, та особливі завдання - забезпечити належні умови на здійснення справедливого правосуддя та

винесення суддями своєчасних чітких та зважених рішень, які є зрозумілими для учасників справи та громадського загалу.

3. Проведений аналіз наукової літератури та норм чинного законодавства, обґрунтовує, що правова природа апаратів суду полягає у наступному: 1) оскільки суди виконують функцію правосуддя, то необхідно для виконання цієї функції різноманітні допоміжні дії, зокрема документування, технічне забезпечення судового процесу, для реалізації яких і формується апарат суду; 2) кадрова структура апарату суду, що виконує функції суду з обслуговування, також є і висококваліфіковані державні службовці, які можуть взяти на себе функцію судового адміністрування та забезпечити злагоджену роботу системи суду; 3) при створенні апарату суду враховується думка відповідного судді суду (голови відповідного суду, органів суддівського самоврядування), але організаційні питання вирішуються Державною судовою адміністрацією, її територіальними управліннями та керівниками відповідних управлінь; 4) основні працівники судового органу знаходяться в безпосередньо трудовому підпорядкуванні у керівника апарату. Проте деякі з них, зокрема помічники суддів, судові розпорядники, секретарі судових засідань зобов'язані виконувати розпорядження судді.

Отже, правова природа апарату суду дозволяє охарактеризувати їх як допоміжну структуру в єдиному державному органі – суді, працівники якого пов'язані з судовою владою через відносини взаємодії, але не мають відносно один одного управлінських повноважень. Тому, слід відзначити, перспективи подальших досліджень у цій галузі мають бути пов'язані з визначенням розподілу відповідальності за прийняття рішень, що ухвалюються судами, в яких беруть участь працівники апарату суду.

4. Доведено, що статус апарату суду - є сукупністю конституційних, інших нормативно-правових положень, що визначають на всіх етапах життєдіяльності працівників апарату суду права, обов'язки, обмеження, гарантії, заходи соціально-правового захисту та ін.

Щодо формування визначення «статусу працівника апарату суду» слід враховувати сукупність всіх аспектів реальних правовідносин, у яких здійснюється життєдіяльність громадянина: на етапі формування бажання стати працівником апарату суду, на етапі здійснення повноважень, включаючи його професійну діяльність, відповідальність працівників апарату суду.

5. Обґрунтовано, що організаційний механізм діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи являє собою певний організаційний порядок, заснований на системі щодо стабільних цілей, зв'язків і норм, що регулюють внутрішні та зовнішні, прямі та зворотні організаційні взаємодії та відносини апарату суду у системі правосуддя України.

Встановлено, що регулюванням законодавства України має охоплюватися діяльність державних службовців апаратів всіх судів, оскільки специфіка державної служби у цих апаратах обумовлена функціями обслуговуваної самостійної гілки державної влади - судової влади.

Служба в апаратах суду вимагає диференційованого підходу до змісту та переліку реєстру державних посад, чіткого віднесення конкретних посад до категорій та груп з урахуванням стабільності посад, що склалася, об'єктивно необхідних для організації роботи суду та суддів щодо здійснення правосуддя. Йдеться, наприклад, про секретаря судового засідання, розпорядника суду, архіваріуса, консультанта, адміністратора суду тощо.

До працівників апаратів судів повинні пред'являтися підвищені кваліфікаційні вимоги, єдині для апарату всіх ланок судів виходячи із загальних вимог для служби в усіх державних органах, а також спеціальні додаткові вимоги, включаючи досконалі знання процесуального законодавства, знання інформаційних технологій, пов'язаних із здійсненням правосуддя, та т.п. Диференційований підхід необхідний і для визначення стажу роботи в апаратах судів з метою надання пільг та переваг з оплати праці, при наданні відпусток тощо.

Додаткового регулювання вимагають умови проходження служби в апаратах судів, а також пільги та обмеження, пов'язані із зайняттям певної посади в апаратах суду. Закон про проходження державної служби в апаратах судів покликаний відобразити особливості реалізації принципів державної служби, закріплених у рамкових законах України. Особливе значення має, наприклад, принцип сприяння здійсненню правосуддя, а головне - принцип невтручання у здійснення правосуддя. Особливого значення набуває також регулювання дисциплінарної відповідальності працівників апаратів судів та порядку призначення дисциплінарних стягнень.

6. Встановлено, що апарат суду здійснює організаційне забезпечення діяльності суду загальної юрисдикції, яке включає заходи кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного, аналітичного, статистичного, документаційного та іншого характеру, спрямовані на створення умов для повного та незалежного здійснення правосуддя.

7. Аналіз організації даної діяльності дозволяє зробити висновок, що у Європі та на північно-американському континенті склалися два типи забезпечення судових органів: судово-організаційний та адміністративно-організаційний. У рамках першого для організаційного забезпечення судів створюються окремі державні органи, які не входять до системи виконавчої влади та наділені спеціальними повноваженнями щодо організаційного, фінансового, інформаційного забезпечення діяльності судів. При цьому орган може визначатися як незалежний (США) або «орган у системі судової влади» (Україна).

Встановлено, що у діяльності апарату суду в зарубіжних країнах чітко визначені такі аспекти:

- організаційно-правові основи функціонування апарату суду. У цьому особливу увагу привертають до себе принципи організації та діяльності апарату суду. У законодавстві зарубіжних країн, поруч із конституційними принципами, закріпити та адміністративно-правові принципи організації

єдиної системи апарату суду з прямими і зворотними зв'язками, оптимальним середовищем функціонування;

- законодавче закріплення основних адміністративних процедур - порядку діяльності апарату суду;

- норми, форми та види відповідальності співробітників апарату суду.

8. Доведено, що у змістовному відношенні правова регламентація діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи включає правове регулювання - використання комплексу спеціальних заходів, засобів і методів, які мають юридичний зміст (норм права, актів реалізації юридичних прав та обов'язків, індивідуальних розпоряджень, правовідносин, що регламентують організаційне забезпечення діяльності судів). Правова регламентація діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи реалізується за допомогою правового механізму - комплексного системно організованого юридичного засобу, об'єктивованого на нормативному рівні, стабільного за складом, необхідного та достатнього для досягнення поставленої мети, що визначає специфіку структури та змісту організаційного забезпечення діяльності апаратів судів із забезпечення функціонування судової системи.

Говорячи про очікувані результати, зазначимо: «Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки» передбачає низку завдань, які безпосередньо відносяться до діяльності апарату суду, а саме: підвищення професійного рівня працівників апаратів судів; розвиток матеріально-технічної основи системи апарату суду; забезпечення належного фінансування апарату суду; належне матеріально-технічне забезпечення апарату суду; створення ефективної інформаційно-телекомунікаційної системи судової влади. Досягнення цих результатів стосується апарату суду і вимагатиме скоординованих дій цілеспрямованого характеру.

Досягнення намічених Стратегією цілей обумовлює необхідність подальшого поліпшення адміністративно-правового забезпечення діяльності апарату суду, особливо у плані вдосконалення законодавчої бази.

Поряд із цим існує потреба у подальшому вдосконаленні нормативної бази організаційного, фінансового та матеріального забезпечення діяльності апаратів суду. Дуже важливо розпочати розробку серйозного законодавчого акту про «Про державну автоматизовану систему», який би закладав правові основи формування єдиного інформаційного простору судів загальної юрисдикції. Цей закон, окреслюючи концептуально-правовий простір інформатизації судів, повинен враховувати економічні та соціально-політичні умови, відповідати вимогам судової реформи. Основна мета Закону – встановлення нормативної правової основи інформатизації судів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (Дата звернення:12.10.2021).
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#top>. (Дата звернення:12.10.2021).
3. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2020 році URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2020.pdf (Дата звернення:12.10.2021).
4. Абдулин Р.С. Судебное управление как структурно-функциональный элемент в системе советского государственного управления. *Исторические исследования*. 2014. № 2. С. 16-36.
5. Штогун С. Правові проблеми організації та функціонування місцевих загальних судів в Україні: дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.10. Харків. 2004. 204 с.
6. Лапкін А. Організація судових та правоохоронних органів України: навч. посіб. у схемах. 4-е вид. змін. і допов. Харків: Право. 2015, 166 с.
7. Баронін Д.Б. Правовий статус суду в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 201 с.
8. Кашанина Т.В., Кашанин А.В. Основы российского права. Учебник для вузов. Москва. Издательская группа ИНФРА-М НОРМА, 1997. 624 с.
9. Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов / под общ. ред. В.С. Нерсесянца. Москва. Норма, 2004. 832 с.
10. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. 3-е изд. Москва. Юриспруденция, 2000. 528 с.

11. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права: учебник. Москва, 2000. 309 с.
12. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва. Юрайт, 1997. 416 с.
13. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия. Под ред. М.Ю. Тихомирова. Москва, 1997. 526 с.
14. Юридический словарь. Под ред. А.Н. Азрилияна. Москва. Институт новой экономики, 2007. 1152 с.
15. Общая теория права и государства: Учебник. под ред. В.В. Лазарева. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2001. 520 с.
16. Вожова Е.М. Органы государственной власти как субъекты права. *Административное и муниципальное право*. 2010. № 7. С. 17-25
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 1, пункту 2 частини першої статті 4, частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 5, абзаців другого, третього, четвертого, п'ятого, тридцять дев'ятого, сорокового частини третьої, частини шостої статті 8 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (справа про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг) від 13 червня 2019 року. № 5-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19#Text>. (Дата звернення: 12.10.2021).
18. Про центральні органи виконавчої влади: закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
19. Про Довідник типових професійних характеристик посад державних службовців (випуск 76): Наказ Голов. упр. держ. служби України

від 01.09.1999 № 65. Закони України: інформ.-прав. портал. URL: <http://www.uazakon.com/big/text920/pg1.htm>. (Дата звернення:12.10.2021).

20. Терновенко А.В. Організаційно-правові засади управління персоналом суду. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3. С. 162-166.

21. Про затвердження Типового положення про службу персоналу місцевого, апеляційного суду: Наказ Держ. суд. адміністрації від 27.05.2014 № 82. Закон і Бізнес: сайт. URL: http://zib.com.ua/ua/87571-nakaz__82_vid_27_travnua_2014_roku_pro_zatverdzhennya_tipovo.html. (Дата звернення:12.10.2021).

22. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. Дата оновлення: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (Дата звернення:12.10.2021).

23. Мащук В.Ю. Адміністративно-правове забезпечення функціонування апаратів судів загальної юрисдикції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2014. 218 с.

24. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Дата оновлення: 10.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (Дата звернення:12.10.2021).

25. Про затвердження критеріїв визначення переліку посад працівників державних органів, які виконують функції з обслуговування: постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2016 № 271. *Офіційний вісник України*. 2016. № 30. Ст. 1206.

26. Калашник О.А. Правовий статус місцевих загальних судів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 10.12.10. Одеса, 2016. 28 с

27. Штогун С.Г. Організація діяльності місцевих загальних судів в Україні: навч. посіб. Острог: Вид-во НаУ «Острозька академія», 2006. С.114-115.

28. Теліпко В.Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар. за ред. Молдована В.В. Київ. Центр учбової літератури, 2010. 528 с.
29. Притика Д.М. Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх удосконалення. Київ: Ін Юре, 2003. С. 153-256.
30. Про затвердження Типового положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації від 08.02.2019 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>. (Дата звернення:12.10.2021).
31. Посадова інструкція секретаря судових засідань суду. <https://dgm.lv.court.gov.ua/sud1306/posad/sekrsud>.
32. Радченко О.М. Помічник судді суду загальної юрисдикції: шляхи удосконалення правового статусу. *Судова апеляція*. № 3(36), 2014. URL: <http://www.kas.gov.ua/wp-content/uploads/2015/06/Radchenko.pdf> (Дата звернення:12.10.2021).
33. Прилуцький С.В. Вступ до теорії судової влади (Суспільство. Правосуддя. Держава): монографія. Київ. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. С. 289-290. Посадова інструкція секретаря судових засідань суду. <https://dgm.lv.court.gov.ua/sud1306/posad/sekrsud> (Дата звернення:12.10.2021).
34. Абросимова Е.Б. Суд в системе разделения властей: Российская модель (конституционно-теоретические аспекты). Москва, 2002. 112 с.
35. Клеандров М.И. Статус судьи: правовой и смежный компоненты. Москва, 2008. 448 с.
36. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процесс. Москва, 1998. 383 с.
37. Бабаева О.Н. Проблемные вопросы статуса мировых судей Российской Федерации. *Вестник Воронеж. гос. ун-та*. 2007. № 1(2). С. 132-143.

38. Михайловская И.Б. Суды и судьи: независимость и управляемость. Москва, 2010. 128 с.
39. Модернизация статуса судьи: современные международные подходы. Под ред. Т.Н. Нешатаевой. Москва, 2011. 336 с.
40. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#top>. (Дата звернення: 12.10.2021).
41. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top>. (Дата звернення: 12.10.2021).
42. Посадова інструкція судового розпорядника суду. URL: <https://dgm.lv.court.gov.ua/sud1306/posad/rozpor>. (Дата звернення: 12.10.2021).
43. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text>. (Дата звернення: 12.10.2021).
44. Rules of procedure for the court: Declares by Ministry of Justice of the Republic of Croatia 09.02.1998. URL: http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Legislation__Book-of-Rules-f. (Дата звернення: 12.10.2021).
45. On courts: Law of the Republic of Lithuania from 31.05.1994, № I-480 (as last amended by 13.05.2010 № XI-810). URL: http://www.teismai.lt/dokumentai/bendroji_informacija/law%20on%20courts.doc.
46. Judiciary Act (Law on Courts) of the Republic of Croatia. URL: http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Legislation__JudiciaryAct_Law-on-Courts_1994.pdf. (Дата звернення: 12.10.2021).
47. European Judicial Systems, Edition 2014 (2012 Data): Efficiency and Quality of Justice. Council of Europe Publishing, 2014. 546 p.

48. Положення про Державну судову адміністрацію України (Затверджено рішенням Ради суддів України від 22 жовтня 2010 року № 12). URL: www.court.gov.ua (Дата звернення: 12.10.2021).

49. Administrative Office of the United States Courts. <http://www.uscourts.gov/FederalCourts/UnderstandingtheFederalCourts/AdministrativeOffice.aspx> (Дата звернення: 12.10.2021).

50. Courts and tribunals information and guidance. <http://www.scotcourts.gov.uk>. (Дата звернення: 12.10.2021).

51. Justice content on GOV.UK. <http://www.justice.gov.uk/>. (Дата звернення: 12.10.2021).

52. Die österreichische Justiz. <http://www.justiz.gv.at>. (Дата звернення: 12.10.2021).

53. Сюкияйнен Э.Л. Место Судебного департамента при Верховном Суде Российской Федерации в системе органов государственной власти. *Актуальные проблемы российского права*. 2008. № 4. С. 348-354.

54. Структура організації судової влади в країнах-членах: висновки Першої експертної комісії Міжнародної Асоціації Суддів, Дакар, 26 листоп. – 1 груд. 1983 р. Міжнародні стандарти незалежності суддів: зб. док. Київ, 2008. С. 44-45.

55. Index of [/export/sites/default/docs/LRTA/MK_Noteikumi](http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/MK_Noteikumi/). URL: https://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/MK_Noteikumi/ (Дата звернення: 12.10.2021).

56. Судебная власть. Под ред. И.Л. Петрухина. Москва: ТК Велби, 2003. 720 с.

57. On courts: Law of the Republic of Lithuania from 31.05.1994, № I-480 (as last amended by 13.05.2010 № XI-810). URL: http://www.teismai.lt/dokumentai/bendroji_informacija/law%20on%20courts.doc (Дата звернення: 12.10.2021).

58. Курис Э. Проблемы судебной власти в юриспруденции Конституционного суда Литвы. Разделение властей. Конституционное

правосудие. URL: <http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/4.14-1.15/litva.htm> (Дата звернення: 12.10.2021).

59. Некрошюс В. Реформа судової влади в Литовській Республіці: основні результати і перспективи. Міжнародне співробітництво в нотаріальній і судовій сфері. Санкт-Петербург, 2006. С. 141-149.

60. Overview of the Publication of Court Judgements in Estonia. Merit Ulvik. URL: <https://docplayer.net/amp/3410113-Overview-of-the-publication-of-court-judgements-in-estonia-merit-ulvik.html> (Дата звернення: 12.10.2021).

61. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137> (Дата звернення: 12.10.2021).

62. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#top> (Дата звернення: 12.10.2021).

63. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>. (Дата звернення: 12.10.2021).

64. Трещева Е.А. Суб'єкти арбітражного процесу. Частина 1: Общі теоретичні питання поняття і класифікації суб'єктів. Самара, 2006. С. 127-134.

65. Посадова інструкція судового розпорядника суду. URL: <https://dgm.lv.court.gov.ua/sud1306/posad/rozpor>. (Дата звернення: 12.10.2021).

66. Судовий розпорядник. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П - С. 736 с.

67. Про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.2017 № 815. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0815750-17#Text> (Дата звернення: 12.10.2021).

68. Кодекс про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

69. Кирилюк Р.І. Про сутність категорії «організаційне забезпечення» щодо діяльності судів. *Публічне право*. 2012. № 2. С. 42-48.

70. Дудченко О.Ю. Правовий статус осіб, які займають адміністративні посади в суді: монографія. Харків: Право, 2015. 160 с.

71. Діхтієвський П.В., Лагнюк О.М. До питань призначення суддів на адміністративні посади та розподілу повноважень між головою суду і керівником апарату. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 4 (10). С. 42-52.

72. Кадрова політика в суді: сучасний досвід. Київ, 2016. 320 с.

73. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (Дата звернення: 12.10.2021).